

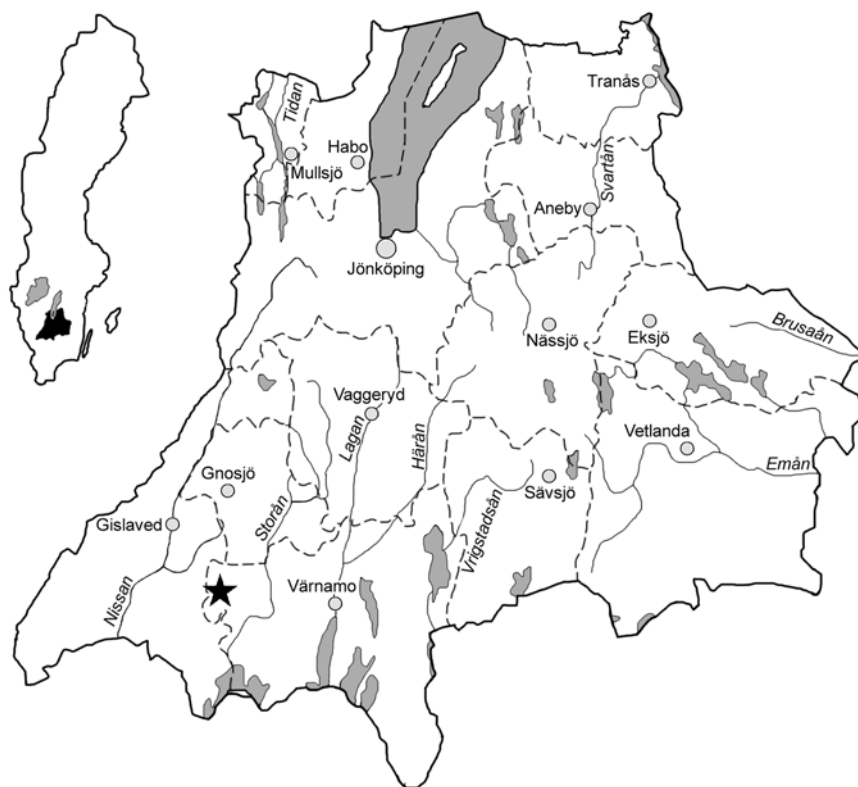
Tolv kilometer utredning genom småländsk jordbruksbygd

Arkeologisk utredning etapp 1 inför planerad VA-ledning mellan Reftele och Tallberga, Reftele och Ås socknar, Gislaveds kommun, Jönköpings län.

Tolv kilometer utredning genom småländsk jordbruksbygd

Arkeologisk utredning etapp 1 inför planerad VA-ledning mellan Reftele och Tallberga, Reftele och Ås socknar, Gislaveds kommun, Jönköpings län.

Rapport, foto och ritningar: Ådel Franzén, Fredrik Engman
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Omslag: Gravhög i Ås, Id 7, omvandlad till jordkällare. Foto: Ådel Franzén.

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

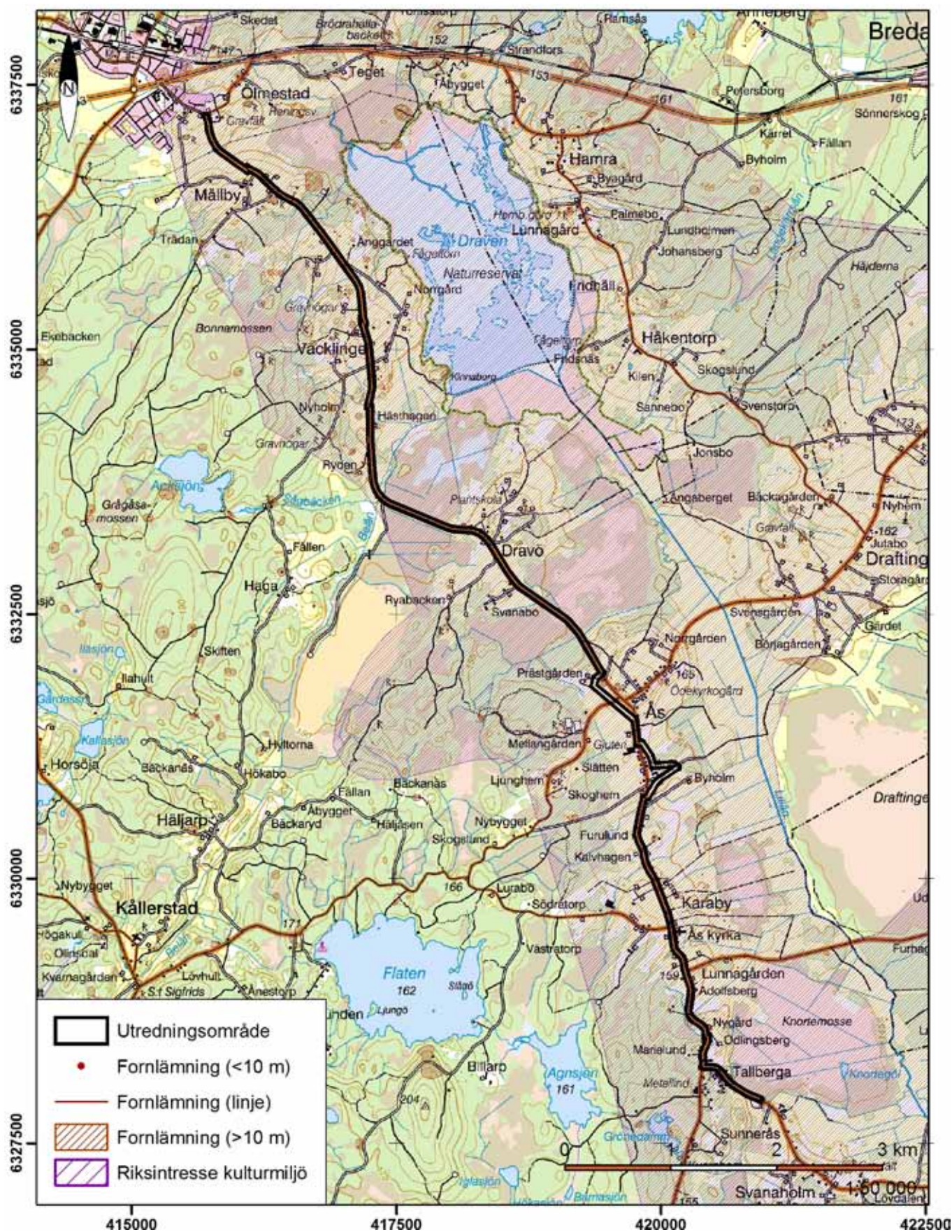
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2012

Innehåll

Inledning.....	5
Metod och målsättning	5
Topografi.....	5
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	6
Landskap och bebyggelse	11
Riksintresse för kulturmiljövården nr 3, Finnvedens folkland	18
Tidigare undersökningar.....	18
Resultat av utredningen, etapp 1	19
Nyupptäckta fornlämningar.....	20
Fosfatkarteringen	21
Sammanfattning.....	22
Åtgärdsförslag	23
Administrativa uppgifter.....	24
Referenser.....	25
Tryckta källor	25
Otryckta källor	25
Arkiv.....	25
Kartunderlag	26

Bilagor

- Bilaga 1. Tabell 1. Tidigare kända och nyupptäckta fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar
- Bilaga 2. Kartbilaga

FIGUR 1. Utredningsområdet. Utdrag ur terrängkartan. Skala 1:50 000.

Inledning

Under sommaren 2012 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning, etapp 1, inför planerad VA-ledning mellan Reftele och Tallberga, Reftele och Ås socknar i Gislaveds kommun. Undersökningen var beställd av Gislaveds kommun och genomfördes av Ådel V. Franzén, arkeolog och kulturgeograf vid Jönköpings läns museum. Det ca 12,5 kilometer långa utredningsområdet är beläget utmed väg 515 mellan Reftele och Ås samt väg 550 som tar av mot öster vid Tallberga. Utredningsområdet har haft en bredd av ca 25 meter på var sida om vägen och hela området omfattar således en yta om ca 62 hektar.

Metod och målsättning

Den särskilda arkeologiska utredningens viktigaste moment är fältinventeringen. Denna föregås dock av noggranna analyser av underlagsmaterial såsom äldre kartor, uppgifter ur läns museets sockenvis upplagda antikvariska-topografiska arkiv, ortnamnsdatabaser, hembygds litteratur samt annat relevant material. På så sätt skapas en helhetsbild av området och dess historia som gör det enklare att förstå vilket landskap man har att förhålla sig till vid fältutredningen.

Utredningens syfte är att fastställa förekomst av fast fornlämning eller övrig kulturhistorisk lämning inom utredningsområdet. Det är dessutom viktigt att avgränsa ytor där fornlämningar utan synlig markering ovan mark, såsom boplatslämningar, kan finnas. Dessa ytor kan senare gå vidare till en etapp 2-utredning där matjorden avlägsnas för att fastställa förekomst av boplatslämningar, stolphål, härdar etc.

I utredningens första skede kan även andra prospekteringsmetoder än enbart fältavsökning användas, såsom fosfatkartering vilket har skett i föreliggande utredning etapp 1.

Topografi

Medan Jönköpings län i stort är belägen över högsta kustlinjen finns ett område som har påverkats av landhöjning efter senaste istid. Från sjön Bolmens nuvarande norra ände sträckte sig fram till för ca 7000 år sedan sjön Fornbolmen ända upp mot trakterna kring Skillingaryd och Vaggeryd. I väster gick en arm av sjön över Ås och upp mot Reftele. Sjön bildades för ca 11 000 år sedan och sträckte sig, när den hade sin största utbredning upp mot Vätterns södra spets. Efter hand som ismältningen skedde tappades vatten av och Fornbolmen bildades som en separat issjö. Kring 5000 år f. Kr skedde dock en avtappning vid Skeen i Bolmens södra ände, varvid Bolmen så småningom fick sin nuvarande utsträckning. Mycket av jordmassorna i området är således isälvs/issjöavlagringar (Persson

FIGUR 2. Landskapet längs utredningsområdet är mestadels beläget i öppen åkermark, här ett område präglad av betesmark och blandskog. Foto: Ådel V. Franzén

1997:8-19, Gustafsson 2005 <http://www.jkpglm.se/arkeologi/ma-nadenshistoria/2005/nov.html>).

Jordartsmässigt avviker således denna del av södra Småland genom det stora inslaget av sand- och grusavlagringar samt mossar. Av sankmarkerna har flera dikats ut kring sekelskiftet 1900 och bidragit till sammanhängande bördig odlingsmark. Speciellt tydligt är detta öster om utredningsområdet kring Liljenäs

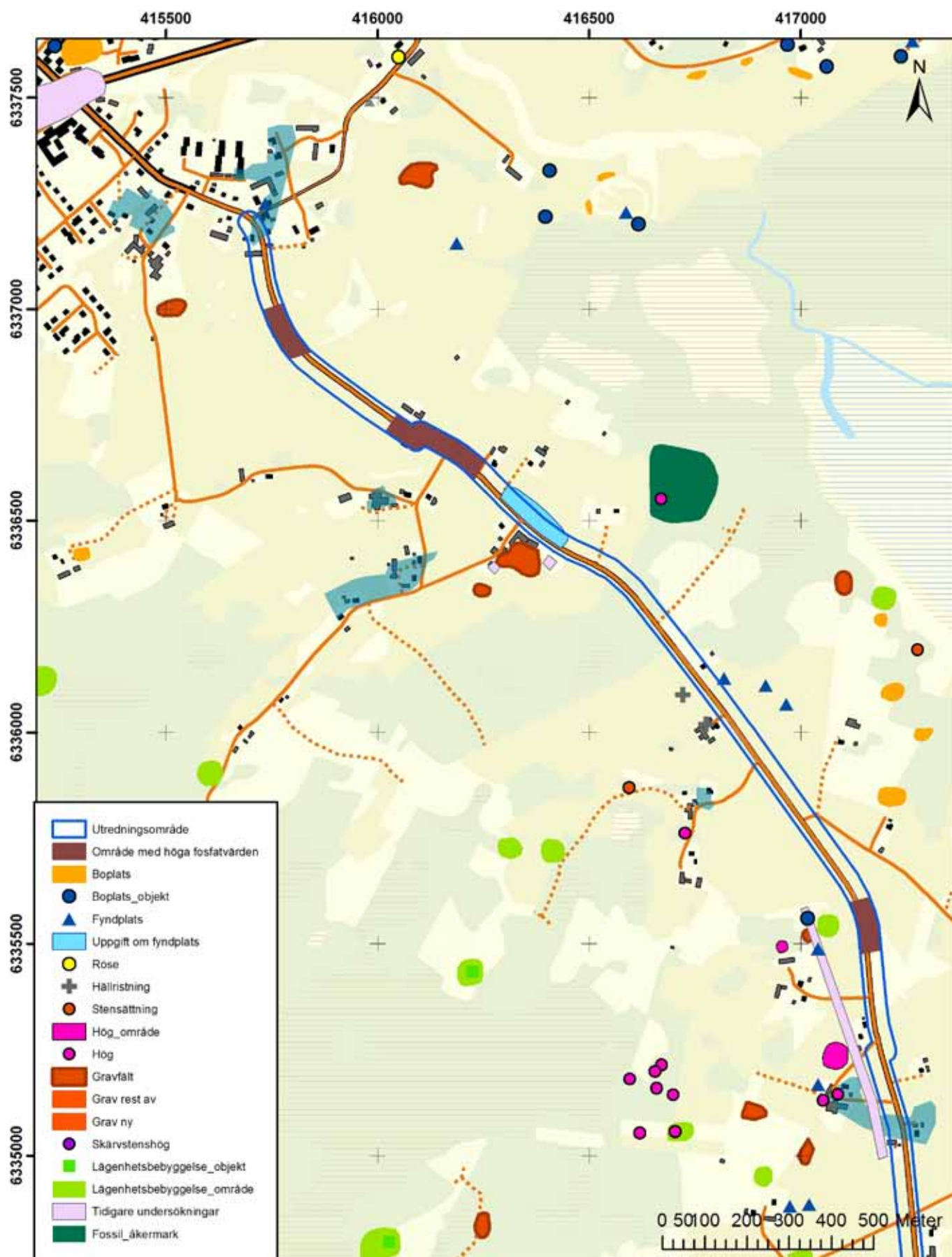
Längs med det ca 12 kilometer långa exploateringsområdet finns tre huvudbygder avskilda av mossarna på ömse sidor om Dravö. Delen Reftele-Mellby-Väcklinge ligger i en kuperad öppen åkerdominerad terräng som sjunker något ner mot Dravö mosse. Mitt i mossen ligger byn Dravö som en ö. Utredningsområdet är beläget i slutningen mellan byn och de sankare områdena i söder. I östra änden av Dravö mosse vidtar Ås och Karaby, likaså uppodlade områden i en lätt böljande terräng. I söder, vid Tallberga, vidtar en ny mosse.

De lättodlade jordarna har gjort att områdena här odlades upp tidigt och i de äldre kartorna kan man se att åkrarna arealmässigt under 1800-talet var större här än i omkringliggande bygder. Utredningsområdet är vare sig med avseende på geologi eller topografi typiskt för Jönköpings län. Sammanhängande odlingsbygder av denna storlek med ett mycket litet inslag av skogsmark finns i övrigt endast i Vista härad.

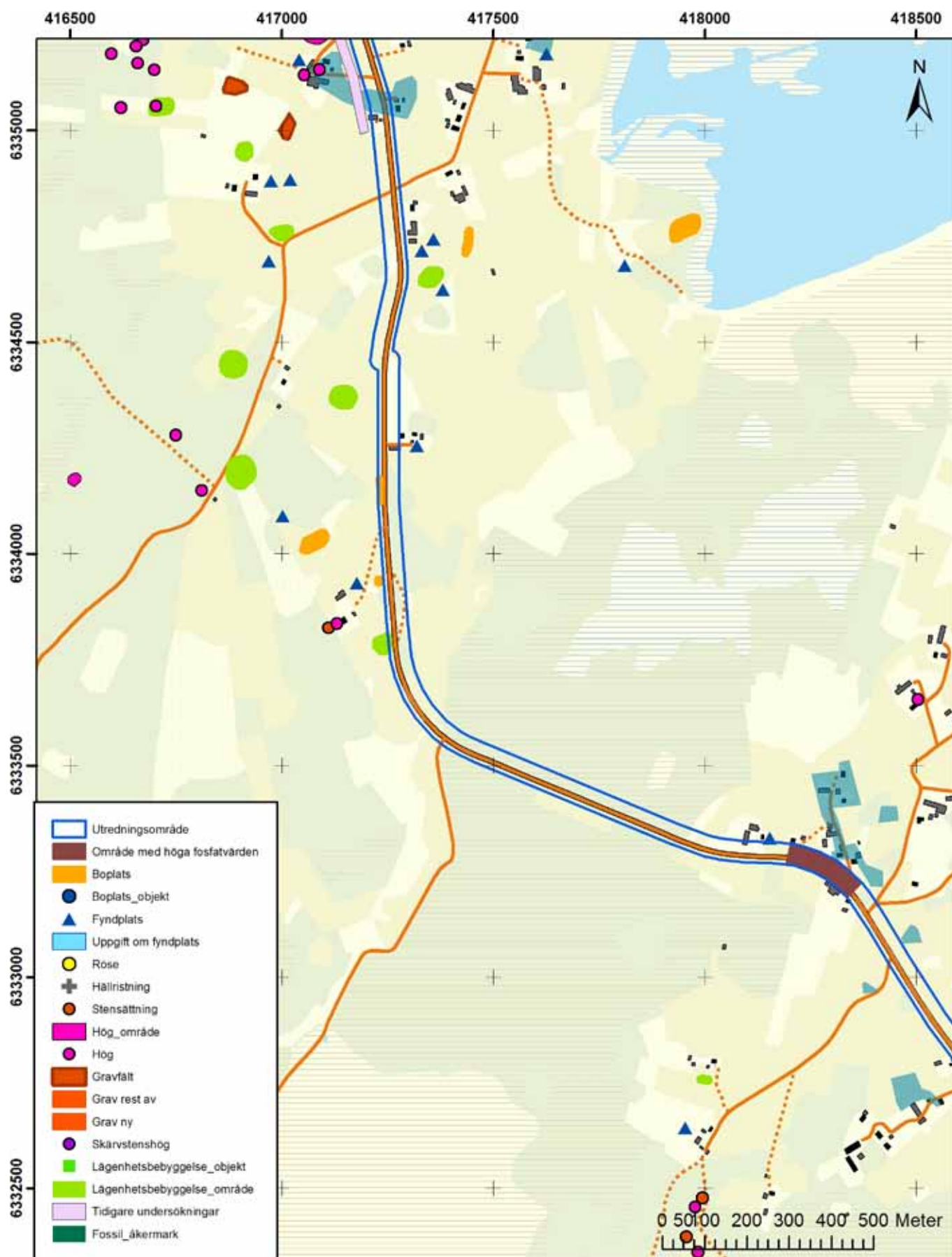
Fornlämnings- och kulturmiljö

Utredningsområdet är beläget i anslutning till 150-metersnivån över havet. Denna nivå var strandlinje för Fornbolmen fram till sjön försvann för ca 7000 år sedan. Flera boplatser från stenålderns äldre del, mesolitikum, har registrerats i området och ett fåtal har undersökts arkeologiskt (Persson 1997:8-19). I området längs med utredningens sträckning har hundratals lösfynd av flintavslag och flintredskap av mesolitisk karaktär påträffats. Spridningskartan över boplatser och lösfynd visar att dessa främst koncentrerar sig till något uppdragna lägen öster om utredningsområdet utom vid Väcklinge där de finns på ömse sidor av sträckningen. Det är endast vid Väcklinge boplatslämningar har påträffats inom utredningsområdet. I Södra änden av sträckningen har lösfynd påträffats inom och strax intill utredningsområdet, FIGUR 3-6.

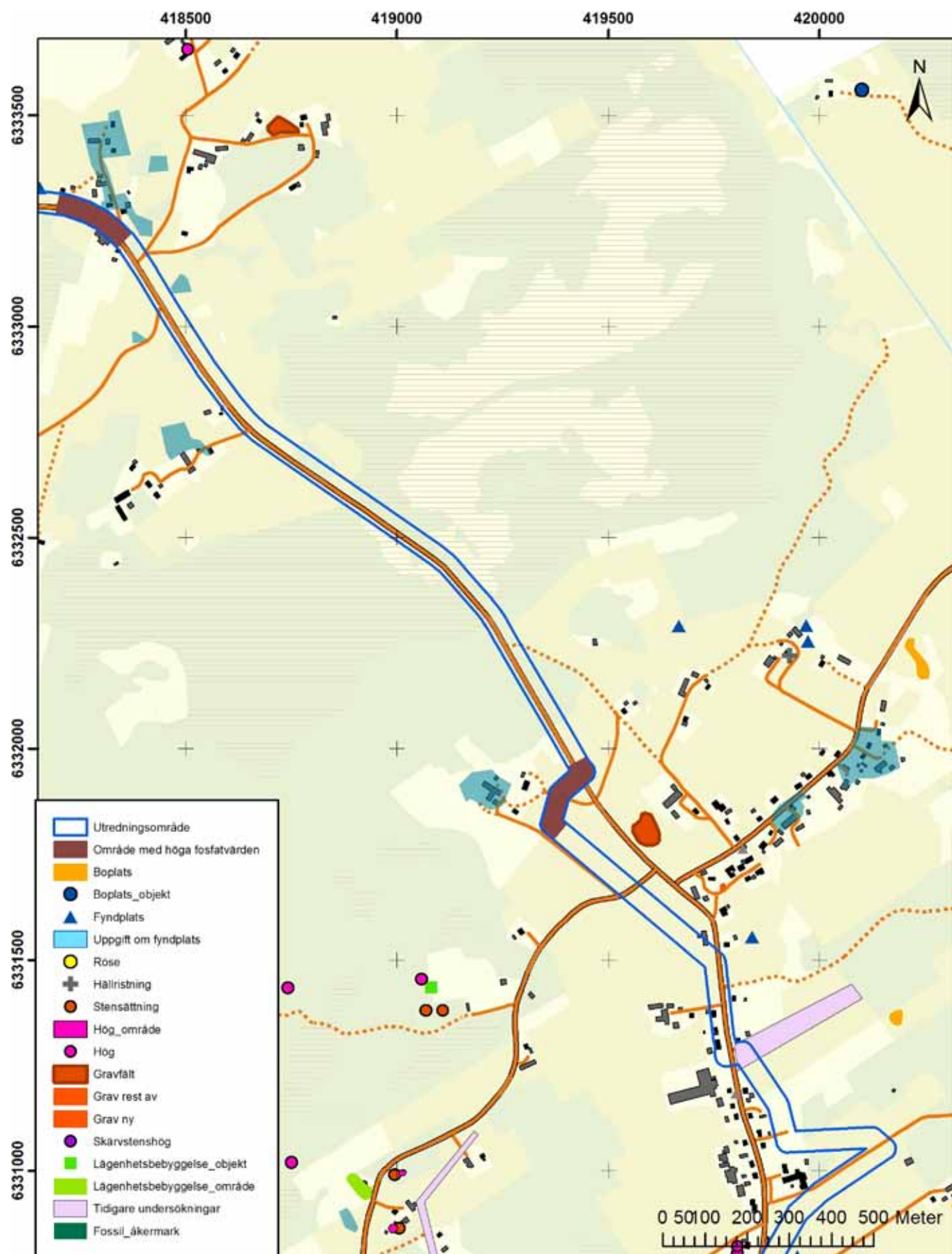
Den fornlämningskategori som framför andra visar bronsåldersbyggens utbredning är gravar i form av rösen. Väster om Reftele vidtar ”rösebygden” men avsaknaden av rösen är påtaglig längs med de bygder som omger utredningsområdet. Bilden torde dock vara skenbar för i detta mestadels stenfattiga område där isälvsavlagringar är vanligare än morän har gravarna istället uppförts av jord och speglas i fornlämningsbilden i form av högar. Dessa är tämligen jämnt spridda längs med hela sträckan men uppvisar

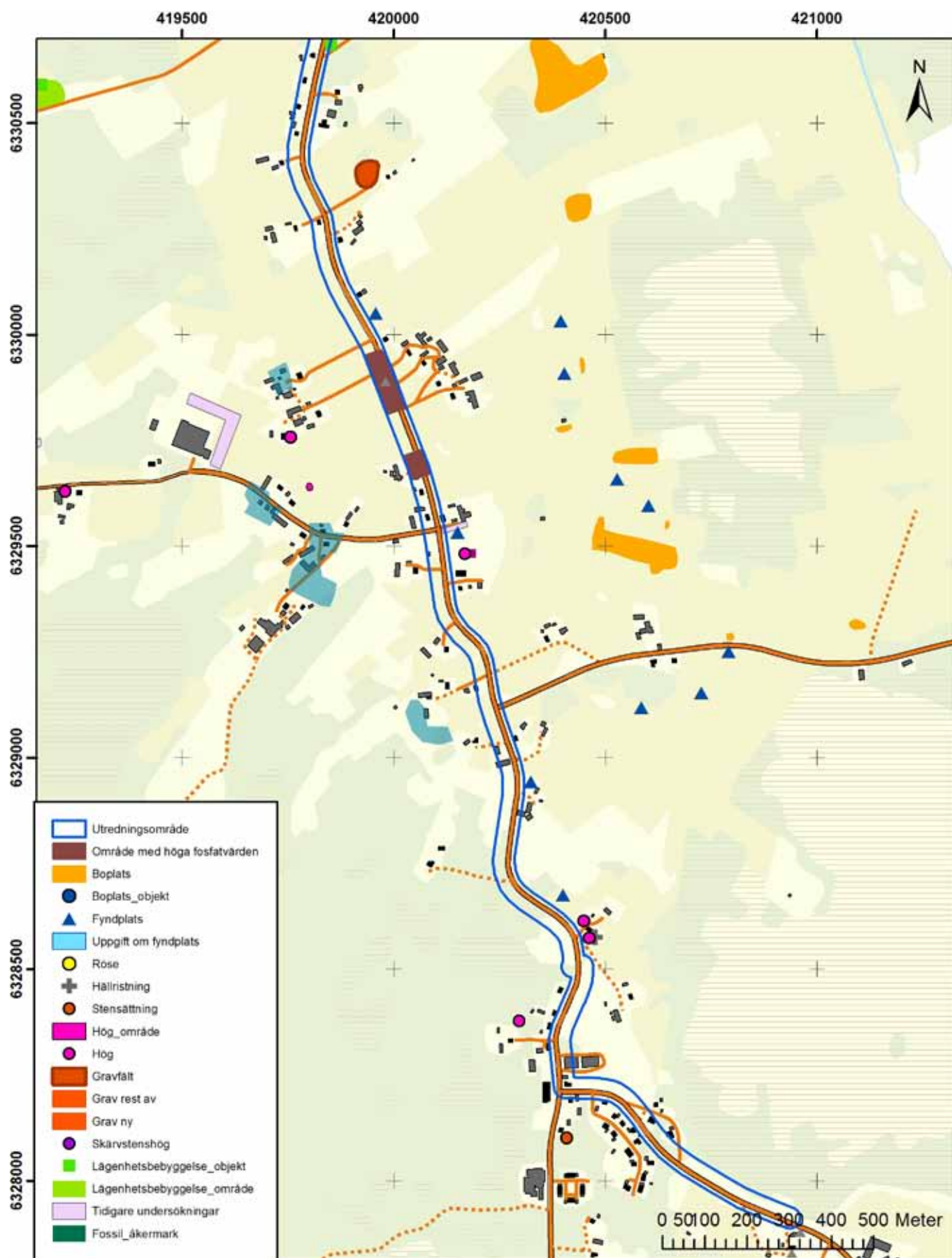
FIGUR 3. Fornlämningsbild och utredningsområde. Den rumsliga samvariationen mellan gravar och boplatser med utredningsområdet gör att större delen av sträckningen föreslås för etapp 2-utredning. Skala 1:12 500.

FIGUR 4. Fornlämningssbild och utredningsområde. Den rumsliga samvariationen mellan gravar och boplatser med utredningsområdet gör att större delen av sträckningen föreslås för etapp 2-utredning. Skala 1:12 500.

FIGUR 5. Fornlämningsbild och utredningsområde. Den rumsliga samvariationen mellan gravar och boplatser med utredningsområdet gör att större delen av sträckningen föreslås för etapp 2-utredning. Skala 1:12 500.

FIGUR 6. Fornlämningsskild och utredningsområde. Den rumsliga samvariationen mellan gravar och boplatser med utredningsområdet gör att större delen av sträckningen föreslås för etapp 2-utredning. Skala 1:12 500.

koncentrationer vid Väcklinge. Samvariationen mellan högar och ensamliggande stensättningar är stor och speglar troligen det faktum att områden som odlades upp och beboddes under bronsålder fortsatte som jordbruksbygd även under äldre järnålder.

Jämnt utspridda längs sträckningen finns gravfält dels i form av rena högggravfält, dels i form av gravfält som domineras av högar men där det även finns ett inslag av stensättningar och resta stenar. Gravfälten kan dateras till framför allt järnålderns senare del. Gravfältens spridning gör att vi kan tala om rena bygravfält där ett större eller en mindre klunga gravfält ligger i anslutning till antingen bebyggelselägen eller den inägomark som finns på kartorna från tiden kring storskiftet (ca 1770-1830 i utredningsområdet).

Sammanfattningsvis kan konstateras att bygden där utredningsområdet är beläget speglar bosättning från äldre stenålder och framåt utan de rumsliga ”avbrott” mellan äldre och yngre järnålder som är så vanliga i övriga delar av länet. Goda förutsättningar för ett lågtekniskt jordbruk och goda tillgångar på madhö längs mossar och vattendrag har lett till att bygden tidigt framstått som ett jordbrukscentrum i länet.

Landskap och bebyggelse

Landskapshandlingarna från 1500-talets mitt visar att byarna längs med utredningsområdet var stora för småländska förhållanden. Ölmestad tar upp åtta gårdar 1566, Karaby sex, Ås och Mellby fem, Väcklinge fyra och Dravö två gårdar. Det storskaliga kartmaterialet som har excerperats är framför allt storskifteskartor från perioden ca 1770-1830. I kartorna framträder bebyggelsen närmast i form av klungbyar med gårdstomterna belägna i åkermarkens utkant.

Åkermarken i de större byarna redovisar, i kartorna från ca 1820 ett system med bandparceller. Det går dock inte att säga om ett regelrätt tegskifte förekom i ensädesbyarna eller om bandparcelleringen speglar ett äldre system av indelningar som har ”återanvänts”.

I de nordligaste byarna, Ölmestad och Mellby finns även inslag av blockparcellerad åkermark.

Enligt Rogbergs beskrivning från 1770 var åkerbruket i bygden svagt. Icke desto mindre sätter han avkastningen till 6:te kornet, med vilket menas att man fick tillbaka sex gånger utsädet, vilket var högt för småländska förhållanden. Det är dock möjligt att ensädesjorden med tider av växande befolkning blivit överutnyttjad och att gödselmängden inte har kunnat hålla takt med nyodlingarna (Rogberg 1770:580f). I senare sockenbeskrivningar som Allvins beskrivning över Västbo härad och i *Ny Smålands Beskrivning* betonas framför allt skogsbruket som källa för välstånd i bygden (Franzén 2008:190-193). Utdikningar och torrläggningar av sankare områden ledde under sent 1800- och tidigt 1900-tal till de nyodlingarna som har gett bygden dess karaktär av sammanhängande jordbruksmark. Landskapsbild skiljer helt från hur bygden såg ut fram till mitten

av 1800-talet då omfattande ängsmarker, hagar och sankängar dominerade landskapsbilden.

Hägnadssystemen vid tiden för storskiftet speglar en arrondering av inägorna som har syftat till att hålla nere antalet gårdsgårdsmeter. Mellan de två nordligaste byarna Ölmestad och Mellby finns ingen hägnad utan byarnas ängsgården glider över i varandra. Inte heller finns någon hägnad mellan Mellby och Väcklinges inägor, FIGUR 8-9.

Den by som har kortast hägnadssträckning är Dravö eftersom mossarna som vidtar på ömse sidor om byn utgör ett naturlig gräns. Inom nordöstra delen av byterritoriet gränsar inägoräddena direkt mot mossen medan byns fågata är belägen i sydväst, FIGUR 10.

Arronderingen av ägorna visar att ängsmarken mestadels har varit belägen inom östra delarna av byterritorierna mot de angränsande stora mossområdena, medan fågatorna genomgående leder mot betesmark och utmarker väster om byarnas inägor.

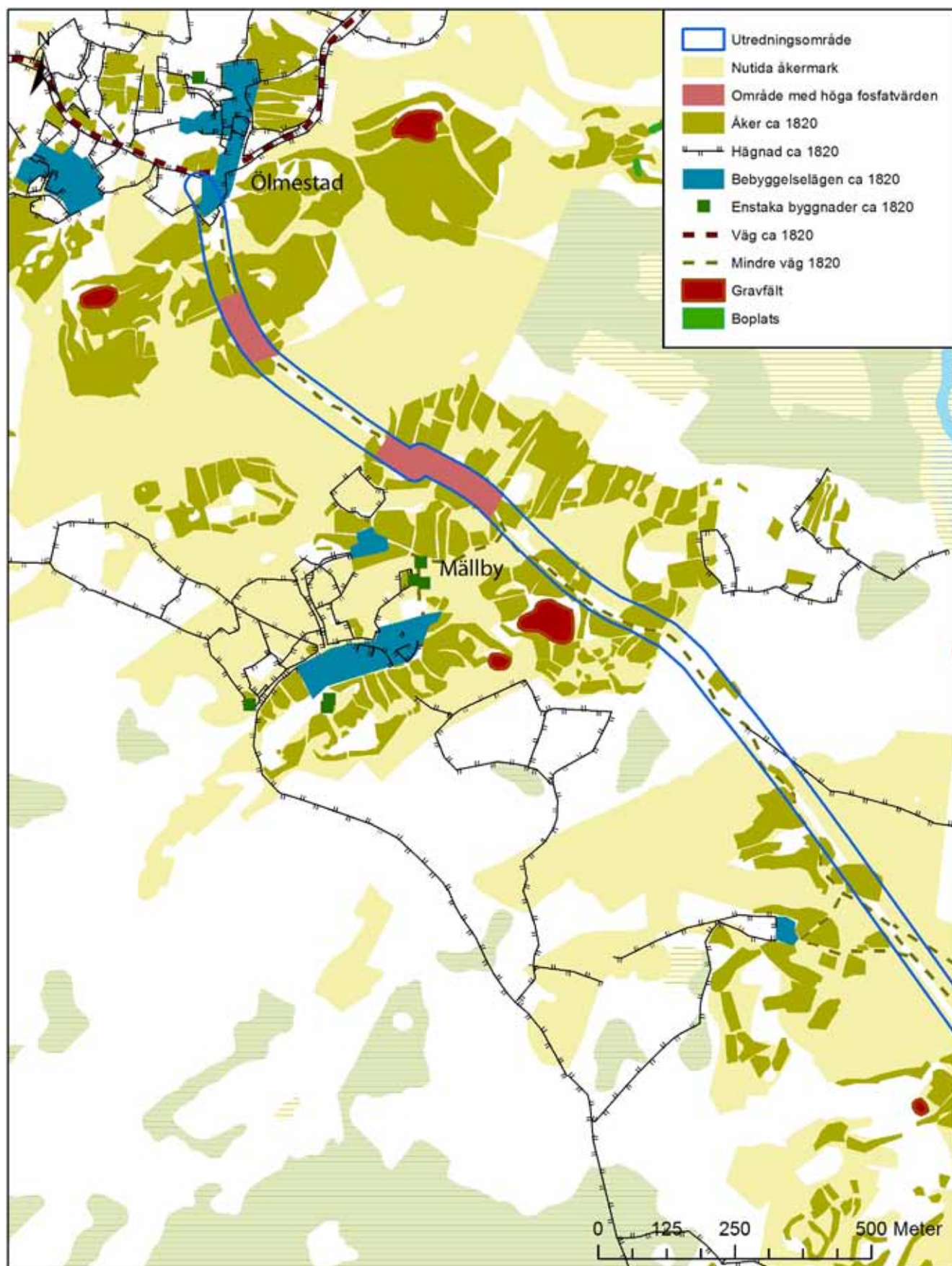
I ungefär samma sträckning som nuvarande väg 515 fanns den äldre vägen som band ihop byarna mellan Reftele och Tallberga. Områdets verkliga huvudled gick dock i nordöstlig-sydvästlig riktning förbi Ås sockencentrum, se figur 10. I dag ligger Ås kyrka i den södra grannbyn Karaby, en flytt som skedde på 1860-talet.

Det landskap som möter oss i kartorna från tiden kring sekelskiftet 1800 avviker framför allt med hänsyn till bebyggelsens utbredning från dagens landskap, FIGUR 8-12.

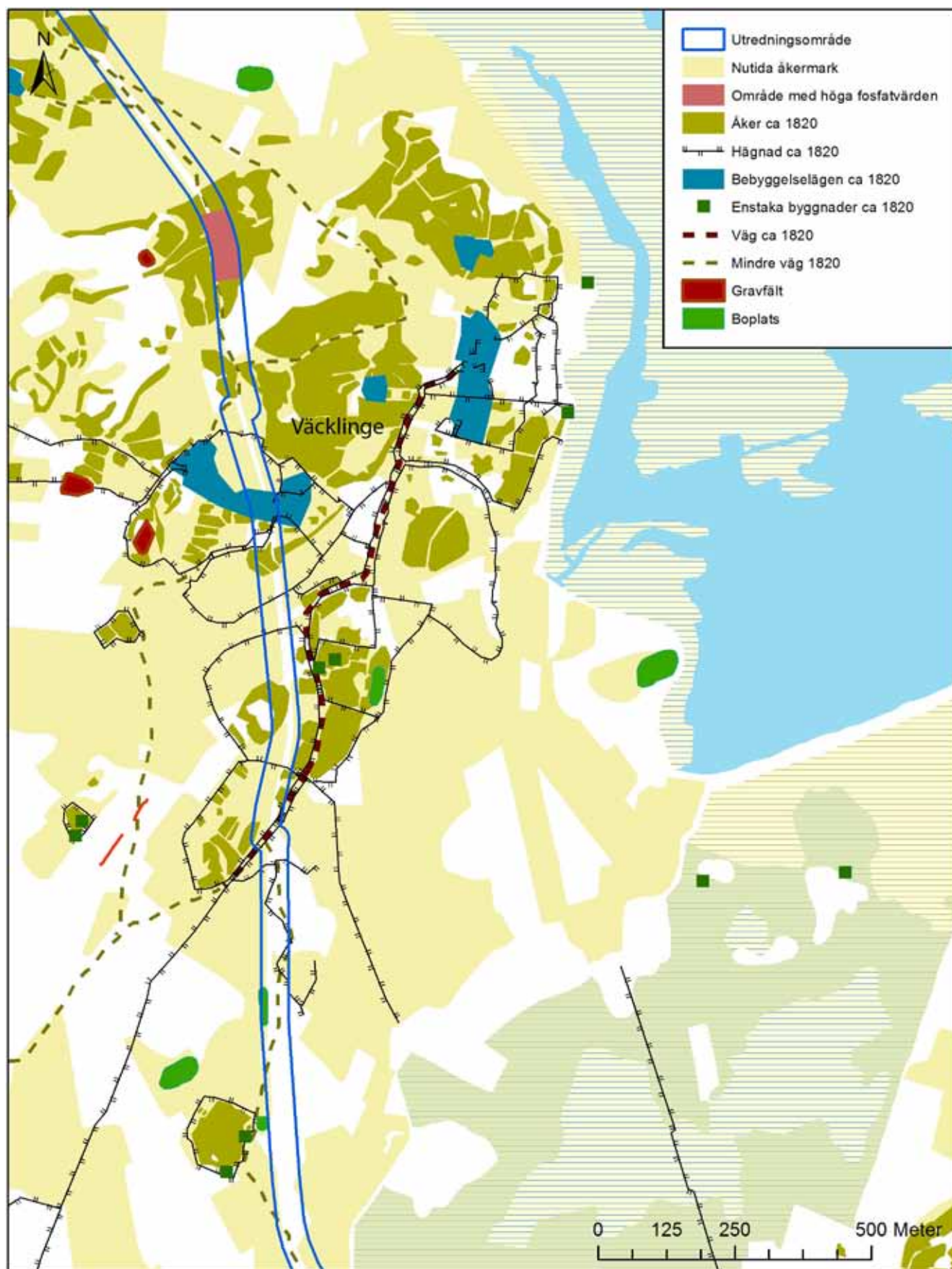
Laga skiftet som skedde under 1800-talets senare del medförde en kraftig utflyttning och tillsammans med den förtätning och nybyggnation som skedde i området under 1900-talet kan man nog säga att bygden helt ändrat karaktär. När man passerar bygden i dag är en stor del av bebyggelsen belägen utmed vägen, ofta i form av avstyckade villatomter som till exempel vid Ås äldre sockencentrum. Vid tiden för storskiftet var bebyggelsen belägen i klungor, ofta en bit från vägen. Torp och backstuge-bebyggelsen var av ringa omfattning och var belägen en bra bit från byarnas centrala delar.

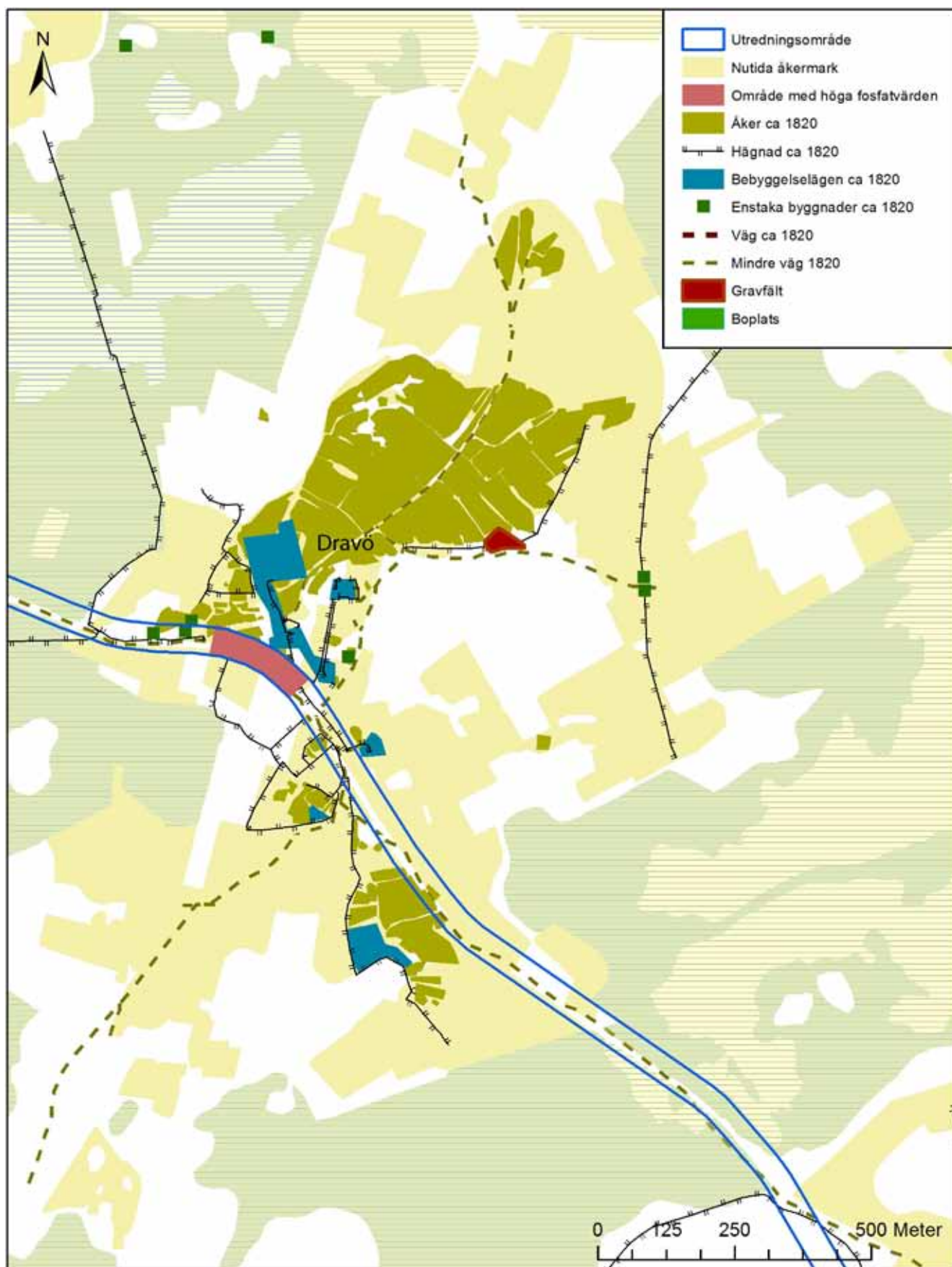
FIGUR 7. Dagens landskap i anslutning till utredningsområdet. Foto: Ådel Franzén.

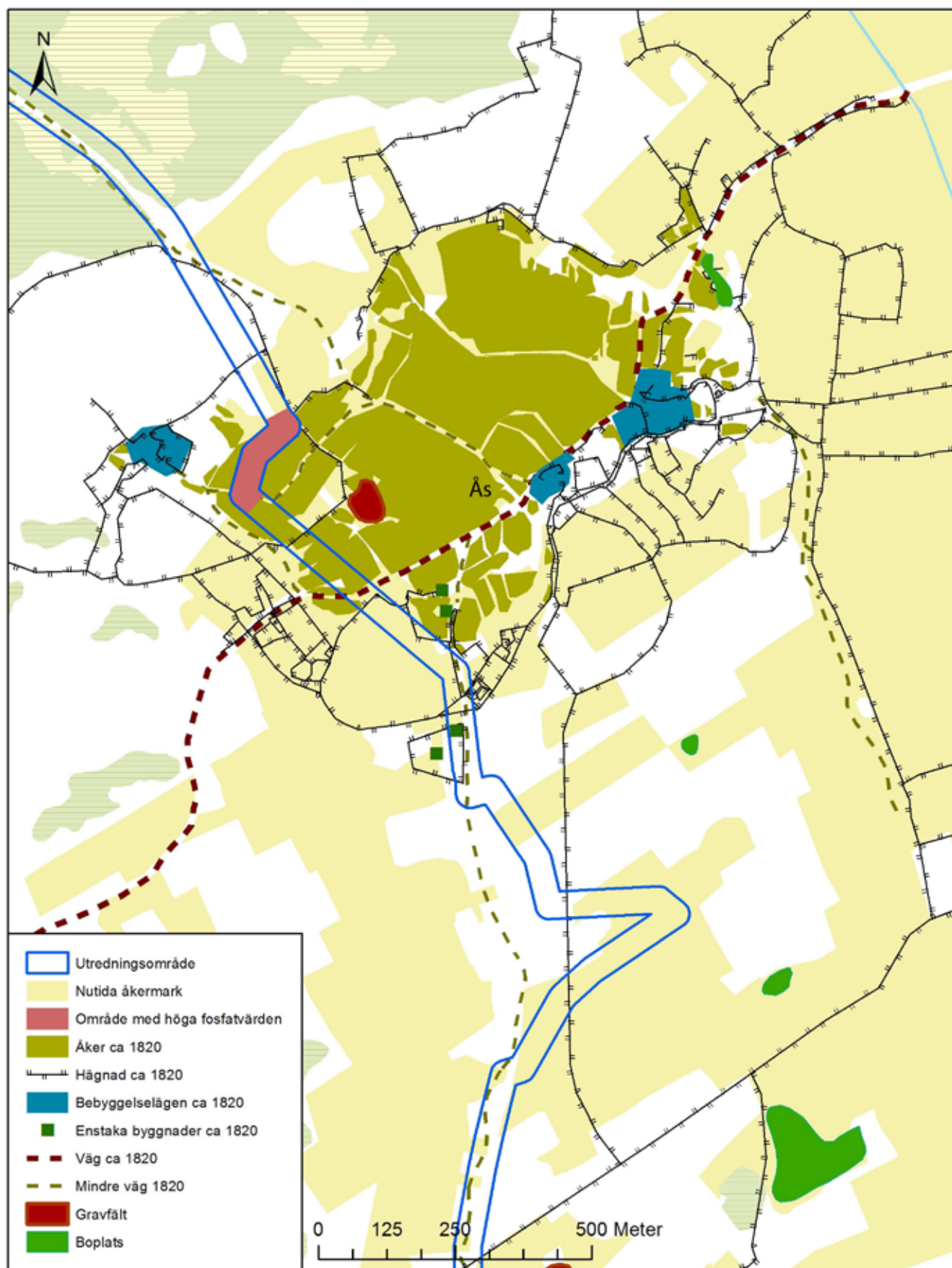
FIGUR 8. Kartan redovisar åkermarkens utbredning och bebyggelselägen vid tiden för storskiftet i kartor från ca 1770-1820. Även gravfälten ur FMIS redovisas samt områden med höga fosfatvärden. Dagens åkermark antyds med ljus gul färg i bakgrunden. Skala: 1:10 000.

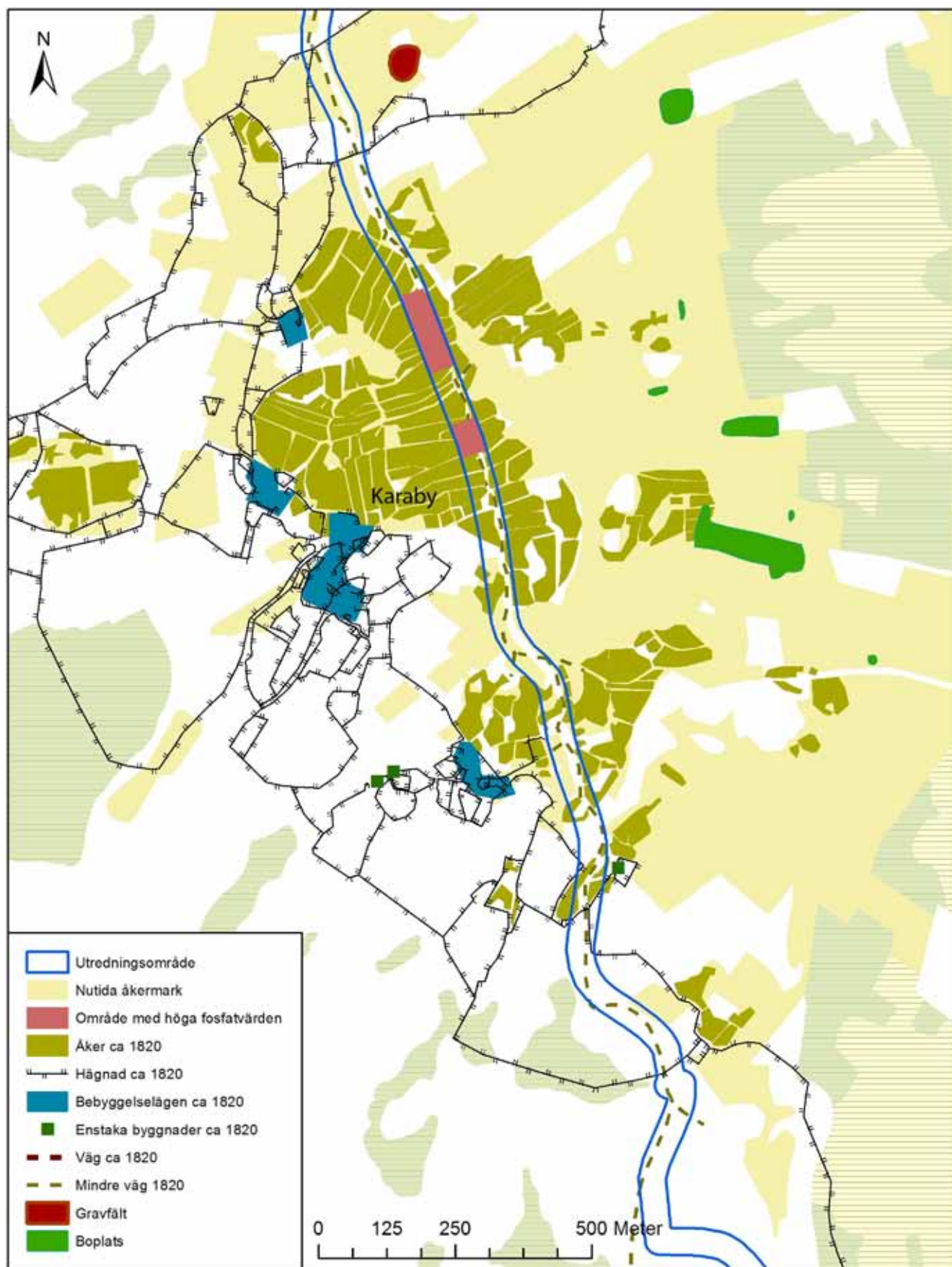
FIGUR 9. Kartan redovisar åkermarkens utbredning och bebyggelse lägen vid tiden för storskiftet i kartor från ca 1770-1820. Även gravfälten ur FMIS redovisas samt områden med höga fosfatvärden. Dagens åkermark antyds med ljus gul färg i bakgrunden. Skala: 1:10 000.

FIGUR 10. Kartan redovisar åkermarkens utbredning och bebyggelselägen vid tiden för storskiftet i kartor från ca 1770-1820. Även gravfälten ur FMIS redovisas samt områden med höga fosfatvärden. Dagens åkermark antyds med ljus gul färg i bakgrunden. Skala:1:10 000.

FIGUR 11. Kartan redovisar åkermarkens utbredning och bebyggelselägen vid tiden för storskiftet i kartor från ca 1770-1820. Även gravfälten ur FMIS redovisas samt områden med höga fosfatvärden. Dagens åkermark antyds med ljus gul färg i bakgrunden. Skala:1:10 000.

FIGUR 12. Kartan redovisar åkermarkens utbredning och bebyggelselägen vid tiden för storskiftet i kartor från ca 1770-1820. Även gravfälten ur FMIS redovisas samt områden med höga fosfatvärden. Dagens åkermark antyds med ljus gul färg i bakgrunden. Skala:1:10 000.

Riksintresse för kulturmiljövården nr 3, Finnvedens folkland

Riksantikvarieämbetets motivering:

”Centralbygd och kärnområde i ett småländskt folkland med tingsplats samt rik fornlämningsbygd med lämningar från stenålder till yngre järnålder kring norra delen av Bolmens forna stränder.” (Fornlämningsmiljö, Bymiljö).

Uttryck för riksintresset:

”Öppet odlingslandskap med påtaglig koncentration av fornlämningar, stenåldersboplatser (länets tätaste förekomst) höggravfält och enstaka större högar samt ortnamnsinslag tydande på centralortsfunktion (Bröttjestad, Draftinge, troligen *Drav-Tuna, Karaby). Byar med välhållen 1800-talsbebyggelse samt Svanaholms f.d. säteri med medeltida lämningar och utdikade våtmarker. I Ölmestad är Brödrahalla, utpekad som Västbo härads tingsplats, med runsten och resta stenar.”

Riksantikvarieämbetets skrivning antyder att det är koncentrationen av fornlämningar från olika tidsperioder som utgör riksintressets värdekärna. Eftersom fornlämningar speglar bosättningsmönster står det klart att boplatslämningarna från stenålder och gravar från bronsålder och fram till yngre järnålder tillsammans tecknar en bild av ett landskap där människor bott och verkat sedan kanske 6-7000 år tillbaka. Det markeringrepp som planeras är inte av den karaktär att det kommer att ha någon inverkan på riksintresset vare sig visuellt eller strukturellt. För vidare diskussion om riksintressenas avgränsning och innehåll se Vestbö-Franzén 2010:61-95.

Tidigare undersökningar

Utredningsområdet är beläget i en miljö där flera stenålderboplatser har hittats. Förekomsten av flera gravar och gravfält från bronsålder och fram till vikingatid har lett till att många sökschaktsgrävningar har gjorts i syfte att fastställa eventuella förekomst av boplatser eller gravar utan markering ovan mark.

1994 genomförde arkeologen Agneta Gustafson vid Jönköpings läns museum en arkeologisk förundersökning i samband med ny sträckning av luftledning inom Väcklinge ägor, strax väster om nuvarande utredningsområde (Gustafsson 1994). I de sju schakten som grävdes inom det redovisade området (figur 5 a-d) tillvaratogs, i två av schakten, ett flintavslag, brända ben, tio bitar av slagg och någon lerklining. Förundersökningen föranledde inga vidare åtgärder.

År 1997 genomförde samma arkeolog en särskild arkeologisk undersökning inför kabelnerläggning respektive luftkabelbyggnation samt byggande av transformatorstationer (Gustafsson 1997). Inom fem områden togs sökschakt upp och jordmassor sållades. Inom två av områdena påträffades fynd och anläggningar. I ett av

schakten, som låg intill Ås kyrkas södra kyrkogårdsmur, hittades vid sällning bitar av slagg, flinta och keramik. Inget anges om dateringen av keramiken. I två andra schakt, belägna ca 1,8 km NNV om Ås kyrka (figur 5 a-d) påträffades en härd och en kokgrop. Samma år genomförde arkeolog Påvel Nicklasson vid Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning av planerad ombyggnad av väg 515 genom Reftele. Fjorton sökschakt togs upp, de flesta belägna mellan väg 515 och den söder därom liggande bäcken. Området bestod dels av påförda massor från sen tid, dels av områden som bedömdes vara för sank och låglänta för stenåldersbosättning. Inga fynd eller anläggningar påträffades (Nicklasson 1997a).

Samma år genomförde samma arkeolog en arkeologisk förundersökning vid Mellby Backgården i samband med planer att uppföra en tillbyggnad av befintlig ladugård samt nybyggnation av gödselbrunn och silo. I ett av de tre schakten hittades små koncentrationer av träkol, vilket kan tyda på att en boplats finns i närområdet. Inget av antikvariskt intresse framkom i övrigt (Nicklasson 1997b).

Den mest spektakulära undersökningen i Refteleområdet är utan tvekan det gravfält som undersöktes 1976-1979 i samband med ombyggnad av väg 598. Gravfältet ligger ca fem kilometer norr om utredningsområdet, i byn Nennesmo. Totalt 24 gravar från vikingatid grävdes ut. Samtliga gravar var brandgravar med ett rikt innehåll av gravgåvor och brända ben från människa och boskap (Areslätt 1992).

Resultat av utredningen, etapp 1

Utredning i åkermark leder sällan till nyupptäckter av fornlämningar med synlig markering ovan mark. Så inte heller i det aktuella projektet. Det viktigaste resultatet av en etapp 1-utredning blir istället att peka ut områden som bör bli föremål för etapp 2-utredning då man har möjlighet att avlägsna matjorden och på så sätt undersöka om det finns boplatslämningar eller överplöjda gravar som inte har haft synliga markeringar.

På senare år har allt större fokus även riktats mot sankmarker. Det förefaller som att man under brons- och äldre järnålder ansågs vissa mossar och sankmarker som heliga. I mossarna offrades föremål, djur och även människor. I samband med krig och stridigheter var det inte ovanligt att man deponerade de fallnas kroppar, vapen och övrig utrustning i mossar. Flera offermossar är kända från bland annat Öland och Västergötland. Från vårt län är indikationerna färre. Icke desto mindre kan det vara av vikt att ta med denna variabel när man rör sig i ett landskap med stort genomslag för fornlämningar från brons- och järnålder där det även finns mycket moss- och sankmarker. Att prospektera dessa marker arkeologiskt är svårt. Det mest skonsamma sättet är prospektering genom metalldetektering (Bl.a. Therus 2011 och <http://www.finnestorp.se/Default.aspx>). Det

föreslås därför att metalledetektering genomförs inom ramen för en etapp 2-utredning inom de områden som pekats ut i bilaga 1 och 2.

Nyupptäckta fornlämningar

Längs den ca 12 kilometer långa sträckan framkom få nya fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar eftersom större delen av utredningsområdet var åkermark. När inventeringen genomfördes var åkrarna mestadels uppodlade med säd eller vall varför regelrätt sökande efter lösfynd var svårgenomförbart. De få lämningar som hittades framkom inom den sydligaste delen av området där annan mark än odlingsmark dominerade. Närmare beskrivning av lämningarna, samt var de framkommit framgår av bilaga 1 och 2.

Id 1. Fyndplats. I samband med undersökning inför nybyggnation av ladugård vid Mellby Backegård framkom information om att flera fynd av förhistorisk karaktär framkommit öster om väg 515, bland annat en flintmejsel, en sländtrissa och en vävtyngd. Fynden har inte registerats av Jönköpings läns museum, utan har endast visats upp för museets arkeologer (Nicklasson 1997b). Områdets avgränsning på kartan är ungefärlig. Området bör bevakas och bli föremål för arkeologisk etapp 2-utredning.

Id 2. Stenmur. Sentida. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 3. Rest av möjlig grav inom ett ca 20 meter stort område. Lämningen upptäcktes genom att en jordkällare föreföll vara inbyggd i en tidigare hög. Större delen av graven var bortschaktad och endast området ovanpå och kring den kallmurade jordkällarens dörr antyder att det kan röra sig om en fornlämning. Lämningen bör bevakas och bli föremål för arkeologisk etapp 2-utredning om den berörs.

Id 4. Stenmur, sentida. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 5. Grindstolpe. Sentida. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 6. Röjningsröse. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 7. Rest av hög, ursprungligen ca 18 meter i diameter och 2,8 meter hög. Den återstående delen är 18 x 11 meter och med två jordkällare ingrävda i högen i väster. Utredning etapp 2 eller förundersökning om lämningen berörs.

Id 8. Två hålvägar fanns i området. Dessa är fasta fornlämningar varför förundersökning är aktuellt om lämningarna berörs.

Id 9. Höglikande lämning. Ingen antikvarisk åtgärd tarvas.

Id 10. Röjningsröse. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 11. Stenmur. Sentida. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 12. Grindstolpe. Sentida. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 13 Stenmur. Sentida. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 14 Grindstolpe. Sentida. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 15. Stenmur. Sentida. Hänsyn skall visas till lämningen om den berörs.

Id 16. Övrig lämning, närmast kvadratisk stenram, ca 2,5 x 1,5 meter stor. Utredning, etapp 2 föreslås.

De nyupptäckta lämningarna är mestadels av sentida karaktär. Dock finns två nyupptäckta högar, varav den ena, Id 3 är tämligen osäker, medan den andra, Id 7, bör betraktas som en grav.

Boplatslägen och våtmarksfyndslägen har markerats med Id 17-33 (se BILAGA 1 OCH 2).

FIGUR 13. Id 7. Jordkällarna är troligen ingrävda i en hög som ursprungligen bör ha varit ungefär 18 meter i diameter. Foto: Ädel Franzén.

Fosfatkarteringen

Fosfater anrikas i jorden där människor bott och verkat under längre tidsperioder. Spillning, urin och avfall efter måltider ger upphov till fosfater, däremot fångar fosfatkarteringen inte upp den återkommande gödslingen av åkermark, eftersom dessa fosfater omedelbart tas upp i växtmaterialen. Fosfatkartering är således en pålitlig metod när man vill söka efter människors boplatser under förhistorisk tid.

Den har även visat sig kunna användas för att lokalisera medeltida och efterreformatorisk bosättning.

Längs med den aktuella sträckan togs sammantaget 150 fosfatprover med 25 eller 50 meters mellanrum. Proverna togs med jordsond 5-10 meter från befintlig vägsträckning. Jordproverna samlades in från jordprofilen där en gräns kunde identifieras mellan matjord och morän. Proverna analyserades av Johnny May vid fosfatlaboratoriet i Visby med både citronsyrametoden som redovisar fosfatinnehållet i grader samt spot-test metoden som visar det relativa innehållet av fosfat i jordprovet i en skala från 1 (lågt fosfatinnehåll) till 5 (høgt fosfatinnehåll). Provresultaten har plottats ut på en spridningskarta, och där høga och relativt høga fosfatvärden från de båda metoderna sammanfaller, vilket de oftast gör eftersom överensstämmelsen i resultat mellan de två metoderna överlag är stor, har det markerats på (FIGUR 3-6 SAMT BILAGA 2). Inom dessa områden bör man vara särskilt observant under utredningens etapp 2.

Allmänt kan konstateras att de høga fosfatvärdena utan undantag sammanfaller med områden som var uppodlade kring år 1800. Vidare ligger områden med förhöjda fosfatvärden inom den historiska bygden som kunde identifieras utifrån de äldre kartorna och där människor sannolikt har haft sina gårdar och byar sedan åtminstone yngre järnålder. Samvariationen är således stor mellan områden med förhöjda fosfatvärden och gravfält samt bebyggelse-lägen kring år 1800. De høga värdena sammanfaller dock inte med bygdens utbredning efter lagaskiftet, ej heller med den bebyggelseförtätning som skedde efter ca 1930. Överensstämmelsen mellan de høga fosfatvärdens och stenåldersboplatserna är inte heller särskilt framträdande.

En preliminär tolkning är att fosfatvärdena framför allt speglar bebyggelse från järnålder och medeltid.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan konstateras att utredningsområdet går genom en av länets fornlämningsrikaste bygder, där spår efter bosättning från stenålder och yngre järnålder är det som slår igenom kraftigast i fornlämningsbilden. De ensamliggande gravarna representerar framför allt bronsålder och äldre järnålder medan de många gravfälten bör föras till yngre järnålder. Att bygden mellan Reftele och Ås är en del av det centrala Finnvedens folkland har gett området status som riksintresse för kulturmiljövården. Fram till tiden för den agrara revolutionen präglades området av vidsträckta ängs- och hagmarker, sankar mader och mossmark. Efter utdikningsinsatserna mellan ca 1850 och sekelskiftet 1900 förändrade landskapet karaktär och blev det fullåkerslandskap vi ser i dag. Eftersom större delen av utredningsområdet är uppodlat har få nya fornlämningar påträffats, och endast ett fåtal av dessa berör utredningsområdet direkt.

I syfte att fånga upp spår efter tidigare boplatser genomfördes en fosfatkartering vilket resulterade i ett antal områden med höjda fosfatvärden. Dessa lägen sammanfaller tämligen väl med gravfält från yngre järnålder samt bebyggelsen och åkermarkens utbredning kring tiden för storskiftet. Det är sannolikt att höga fosfatvärden speglar bebyggelselägen från yngre järnålder och medeltid. Däremot förefaller inte stenålderns, bronsålderns och den äldre järnålderns boplatser ha slagit igenom i fosfatanalysresultatet. Något som fortsätta undersökningar får verifiera eller falsifiera.

Längs större delen av den aktuella sträckningen kan det finnas spår efter boplatser, varför en kompletterande arkeologisk utredning, etapp 2 är påkallad.

Åtgärdsförslag

Länsmuseet föreslår att en omfattande arkeologisk utredning etapp 2 genomförs längs med väg 515 på de ställen som framgår av kartorna i BILAGA 2, FIGUR A-J. Etapp 2-utredningen bör dels ske med hjälp av maskinell avbaning av matjord i syfte att fastställa förekomst av härdar, stolphål, kokgropar och andra bebyggelseindikerande lämningar utan synlig markering ovan mark, dels i form av manuellt grävda sökrutor i syfte att söka efter fynd av boplatssindikerande karaktär i matjorden

I området finns, trots utdikningsföretagen, flera mossar och sankmarker varav mossarna nordväst och sydost om Dravö är de största sammanhängande våtmarkerna. Fornlämningsbilderna i anslutning till utredningsområdet, med gravar från brons- och järnålder, samt det faktum att flera deponifynd har gjorts i mossar gör att en metalledetektering av valda sankmarksområden bör genomföras inom utredningens etapp 2 (se BILAGA 1 OCH 2, ID 23-27).

Länsmuseet har samrått med Länsstyrelsen angående åtgärdsförslagen.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-7497-2011
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2012-03-30
Jönköpings läns museums dnr:	17/2012
Beställare:	Gislaveds kommun
Rapportansvarig:	Ådel V. Franzén
Fältpersonal:	Ådel V. Franzén
Fältarbetstid:	2012-06-20–2012-09-12
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Gislaveds kommun
Socken:	Reftele och Ås socknar
Fastighetsbeteckning:	Ölmestad, Väcklinge, Dravö, Ås, Karaby, Svanaholm
Belägenhet:	Ekonomiska kartans blad:
Koordinater:	N:415684/6337231 Ö:420189/6331061 S:420967/6327904 V:417227/6333705
Koordinatsystem:	Sweref 99
Undersökningsyta:	Ca 625 000 m ²
Tidigare undersökningar:	Areslätt, Tomas Jönköpings läns museum. Arkeologisk rap- port 1992:20 Gustafsson, Agneta, Jönköpings läns mu- seum. Arkeologisk rapport 1994:19, 1997:16, . Nicklasson, Påvel, Jönköpings läns museum, Arkeologisk rapport 1997:9, 1997:15

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor

- Allvin, Jonas. 1846. *Beskrifning öfver Wästbo härad i Jönköpings län*. Jönköping
- Areslätt, Tomas, 1992. *Arkeologisk undersökning av överplöjt vikingatida gravfält. Nennesmo, Reftele socken, Gislaveds kommun. Jönköpings läns museum*. Arkeologisk rapport 1992:20
- Franzén, Anders. 2008. *Skiftenas skede. Laga skiftets handlingar som källmaterial för byggnadshistoriska studier med exempel från Småland 1828-1927*.
- Gustafsson, Agneta, 1997. *Inför kabelnedläggning, luftledningsbyggnation samt byggandet av transformatorstationer, Ås socken, Gislaveds kommun. Jönköpings läns museum*. Arkeologisk rapport 1997:16.
- Gustafsson, Agneta, 1994. *Arkeologisk förundersökning. Väcklinge 2:8, 2:17 och 2:19. Reftele socken, Gislaveds kommun. Jönköpings läns museum*. Arkeologisk rapport 1994:19.
- Nicklasson, Pål, 1997 a. *Väg 153 Reftele. Reftele socken, Gislaveds kommun. Jönköpings läns museum*. Arkeologisk rapport 1997:9.
- Nicklasson, Pål, 1997 b. *Mellby 4:6 Backgården. Reftele socken, Gislaveds kommun. Jönköpings läns museum*. Arkeologisk rapport 1997:15
- Rogberg, Samuel, Ruda, Eric, 1770: *Historisk beskrifning om Småland i gemmen, i synnerhet Kronobergs och Jönköpings lähner, ifrån äldsta, til närwarande tid*. Karlskrona.
- Rosengren, Josef m.fl. 1879-1920. *Ny Smålands beskrifning under fleres medverkan utgifven*. Växjö.
- Therus, Jhonny, 2011. *Deponeringar i en grund våtmark. Arkeologisk utredning etapp 2. 2011. Löt 2:1-2, Norrby 2:3-2 och 2:3-6. Löt socken, Borgholms kommun, Öland*
- Vestbö-Franzén, Ådel, 2010. Några vackra stenar i en påse – Vad gör vi med riksintressena i landskapskonventionens tidevarv? Med speciell inriktning på Jönköpings län. *Landskapet, förflutenheten och samtiden – uppsatser om bevarandets dilemma* (Red. Tomas Germundsson och Carl-Johan Sanglert). S. 61–95.

Otryckta källor

- <http://www.jkpglm.se/arkeologi/manadenshistoria/2005/nov.html>
- <http://www.finnestorp.se/Default.aspx>

Arkiv

- Riksarkivet. Smålandshandlingar 1566:3.

Kartunderlag

E134-15:4 Svanaholm nr 1 Storskiftesdelning 1821 Sven Magnus Bergström .

E134-10:2 Karaby nr 2-5 Storskifte på inägor 1813 Jonas Allvin

E134-10:3 Karaby nr 2-5 Storskifte på skog/skogsmark 1813 Jonas Allvin

E134-18:1 Ås nr 1-6 Storskifte 1809 Jonas Allvin

E134-6:1 Dravö nr 1-3 Laga skifte 1833 Sven Magnus Bergström

E95-37:3 Väcklinge nr 1-5 Laga skifte 1833 Klas Erik Chytræus

E95-37:2 Väcklinge nr 1-5 Storskiftesdelning 1770 Johan Peter Leander

E95-39:2 Ölmestad nr 1-9 Storskifte på inägor 1802 Anders Chytræus

LÄMNINGSTABELL

FÖRKORTNINGAR FÖR ANTIKVARISK BEDÖMNING

R =	Fast fornlämning
ÖKHL =	Övrig kulturhistorisk lämning
Bevakas =	Bevakningsobjekt, dvs det går inte att säkert avgöra om det är fast fornlämning, alternativt det är svårt att göra en besiktning/bedömning på grund av t.ex. tät vegetation (används endast i undantagsfall)
Uppgift om =	Uppgift om fyndplats, torp etc

Objekt nr /RAÄ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Reftele 489:1 Utanför karta	Naturföremål/ bildning med tradition	a) Bergblock med namn b) Grotta, 4 meter djup och 3 meter bred som kan ha utgjort ett lämpligt förhistoriskt boplatsläge	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 75:1-3 Bil 2:A	Byggnad annan/ fyndplats	a) Gästgivaregård b) Uppgift om tingshus, spöpåle och häkte som skall ha legat vid gästgivaregården c) 2 spännbucklor, SHM inv nr 507. Fyndangivelse: Ölmestad gästgivaregård. Ur L. F. Rääf's samling	Uppgift om, Bevakas	Berörs troligen ej
Reftele 74:1 Bil 2:a	Sammanförda lämningar	Skolmuseum inrett i övre våningen av Ölmestads gamla skola, bestående av ca 750 föremål, huvudsakligen insamlade från nerlagda skolor i gamla Reftele	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 20:1 Utanför karta	Fornlämnings- liknande bildning	Lämning som liknar hög, 5 meter i diameter och 0,7 meter hög. Helt övertorvad.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 19:1 Bil 2:A	Gravfält	75 x 30 meter (O-V) bestående av 10 högar och 3 resta stanar. Högarna är 4-8 meter i diameter och 0,3-1,0 meter höga. Mitt i gravfältet finns 3 stenar 2-3 meter höga, 1 meter breda och 0,5 meter tjocka. Stenarna är kullfallna eller lutande.	R	Berörs troligen ej FU om berörs
Reftele 418:1 Bil 2:A	Kolningsanläggning	Kolugn för gengaskol. Ca 5 meter lång, 3 meter bred och 2 meter hög. Ugnen som är nergrävd i en grusbacke är murad av lertegel med tak av plåt lagt på järnvägsräls	ÖKHL	Hänsyn.
Reftele 600 Bil 2:A	Fyndplats	Fyndplats, ca 15x5 m (NNÖ-SSV), för 3 flintor, varav 1 avslagskrapa, 3 bitar slagg samt 4 brända ben. I anläggning 4 framkom även en mörkfärgning i form av en sotfläck. Anläggningen härrör troligen från förhistoriska aktiviteter men inga fynd gjordes i anläggningen. Fynden påträffades betydligt högre upp i de påförda lagren. Påträffades vid arkeologisk utredning år 2005. (RAÄ 321-1517-2006).	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 103:1-2 Bil 2:B	1) Hög 2) Område med fossil åkermark	1) Hög eller naturbildning. Oklar utsträckning. Ca 0,6 meter hög. 5 meter SV om högen finns grustagsgrop. 2) Fossil åkermark. Inom ett 200 x 150 meter stort område (N-S) är odlingsterrasser och enstaka övertorvade jordvallar. På lagaskifteskartan är området uppodlat.	Bevakas	Berörs troligen ej
Reftele 102:1 Bil 2:A	Gravfält	Gravfält bestående av 89 högar, 4-10 meter i diameter och 0,4-1,2 meter höga med övertorvning. Många av gravarna är skadade av potatiskgropar. Förundersökning gjordes nära gravfältet 1997 (Dnr 421-3201-1997) varvid inget av antikvariskt intresse framkom. NV om gravfältet, på andra sidan om vägen har hittats: 1 flintmejsel, 1 sländtrissa och 1 vävtyngd.	R	FU om berörs
Id 1 Bil 2:A-B	Fyndplats	NV om gravfältet, Reftele 102:1, på andra sidan om vägen har enligt uppgift från boende i området hittats: 1 flintmejsel, 1 sländtrissa och 1 vävtyngd. Arkeologisk rapport Jönköpings läns museum 1997:15.	Bevakas	AU2
Reftele 133:1 Bil 2:A	Gravfält	Gravfält, ca 30 x 10 meter stort (ÖSÖ-VSV) bestående av runda högar 4-7 meter i diameter och 0,5-1,3 meter höga. En av högarna har grop nära mitten, 1 meter i diameter och 0,3 meter djup.	R	Berörs troligen ej
Reftele 88:1-2 Bil 2:B	Hällristning	Skålgropsförekomst bestående av 60 skålgropar på löst block, spräckt i två och delarna hittades var för sig (88:1 och 2). Skålgroparna är 3-6 cm i diameter, 3-15 millimeter djupa. En är rännformig, 10 cm lång och 5 cm bred. Skålgropsförekomsten är boplatssindikerande.	R	AU 2 om berörs

TABELL 1. Tabell över tidigare kända samt nypåträffade forn- och kulturlämningar.

Objekt nr /RAÅ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Reftele 483:1 Bil 2:B	Fyndplats	Fyndplats för ett fragment av flintskrapa eller bearbetat avslag av ljusgrå flinta. 28 x 21 x 16 millimeter stor. Lösfyndet är boplatssindikerande	Bevakas	AU 2 om berörs
Reftele 484:1 (a-b) Bil 2:B	Fyndplats	a) Fyndplats för ett avslag av mörkare grå flinta med skarpa kanter och troligen lätt bränd 28 x 21 x 5 millimeter stor. 60 meter SÖ om a) är b) Fyndplats för 1 avslag av ljusgrå flinta, 24 x 19 x 8 millimeter, möjligen lätt bränd. Bitar av vit kvarts förekommer även. Lösfynden är boplatssindikerande	Bevakas	AU 2 om berörs
Reftele 564:1 Bil 2:B		Lika med 484 b.		
Reftele 85:1 Bil 2:B	Boplatss	Stenåldersboplatss av okänd utsträckning. Vid plöjning har åtskilliga föremål av stenålderskaraktär framkommit. På gården Ånggårdet förvaras: 2 håleggade flintyxor, 1 bergartsyxa, 1 pilspets med urnupen bas, 15 flintspån, 1 skivskrapa, 4 spånkärnor, 5-6 pilspetsar samt ca 70 avslag och restprodukter av flinta.	R	Berörs troligen ej
Reftele 485:1 Bil 2:B	Fyndplats	Fyndplats för enstaka bitar av grå flinta, påträffade under flera olika perioder vid plöjning. Flintan förvaras tillsammans med flintföremål från andra fyndplatser på gården Ånggårdet. Lösfyndet är boplatssindikerande.	Bavakas	Berörs troligen ej AU 2 om berörs
Reftele 86:1 Utanför karta	Boplatss	Stenåldersboplatss av okänd utbredning, dock minst 40 x 25 meter (NÖ-SV). Vid plöjning har det framkommit ett flertal flintavslag och artefakter. Fynden förvaras på gården Ånggårdet där fynd från raå nr 85 och 87 även förvaras.	R	Berörs troligen ej AU 2/FU om berörs
Reftele 87:1 Bil 2:B	Boplatss	Stenåldersboplatss med okänd utsträckning. Vid plöjning har ett flertal avslag samt artefakter påträffats. Förvaras på gården Ånggårdet.	R	Berörs troligen ej AU 2/FU om berörs
Reftele 57:1 Bil 2:B	Grav	Stensättning, osäker, rund 3 meter i diameter och 0,2 meter hög. Övertorvad med i ytan enstaka 0,2 meter stora stenar. Tendens till kantkedja 0,1 meter hög och 0,2-0,4 meter stora stenar.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 108:1 Bil 2:B	Grav	Hög. Närmast rund, ca 20 meter i diameter och ca 3 meter hög. Södra delen av högen har borttagits vid grustäkt så att endast norra hälften av högen återstår. Ett bronsvärd hittades i högen år 1922. SHM? inventarie nr 6824.	R	Berörs troligen ej
Reftele 107:1-3 Bil 2:B	1) Grav 2-3) Boplatss	1) Hög, ca 10 meter i diameter och 1,2 meter hög. Övertorvad. 30 meter N om 1 är 2) Dnr 421-2916-1994. Schakt upptaget av Jönköpings läns museum, varvid framkom flintavslag, 2 brända ben, 3 slaggbitar samt lerklining. 20 meter SSÖ om nr 1 är 3) Dnr 421-2916-1994. Schakt upptaget av Jönköpings läns museum. Fynd gjordes av 3 slaggbitar. Fynden är boplatssindikerande.	1) R 2-3) ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 293:1 Bil 2:C	Lägenhetsbebyggelse	Bebyggelselämningar efter torpet Lidäckran	ÖKHL	Berörs troligen ej Hänsyn om berörs
Id 2 Bil 2:B	Stenmur	Ca 32 meter lång, 0,7-1,2 meter bred och 0,3-0 meter hög. Mestadels enskiktad och upplagd av röjngssten.	ÖKHL	Hänsyn
Reftele 106:1 Bil 2:C	Hög	Hög, 22 meter i diameter och ca 2,5 meter hög. Högen är starkt söndergrävd med ett flertal potatisgropar	R	Berörs troligen ej
Reftele 116:1-2 Bil 2:C	1) Husgrund 2) Hög, uppgift om	1) Uppgift om källare som skall ha varit ingrävd i en gravkulle 2) Borttagen storhög. Enl Odenberg 1974: 60 meter i diameter och 3 meter hög. Vid oppodlingsarbeten 1921 påträffades ett bronsvärd (SHM inv.nr 16.824 mellan två flata hållar	1) ÖKHL 2) Bevakas	Berörs troligen ej
Reftele 59:1 Bil 2:C	Fyndplats	Fyndplats för tunnackig yxa, 10 cm lång och 4 cm bred av fin sandsten eller skiffer. Skadad vid egg och nacke. Förvaras på Väcklinge 2.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 117:1-2 Bil 2:C	1) Hög, uppgift om 2) Hög, uppgift om	1) Plats för gravhög undersökt år 1889 av A. Friberg. Ingenting återstår numera av denna gravhög. 2) Plats för gravhög undersökt år 1885 av A. Friberg. I högarna hittades bronsdolkar och skärvsten.	ÖKHL	Berörs troligen ej

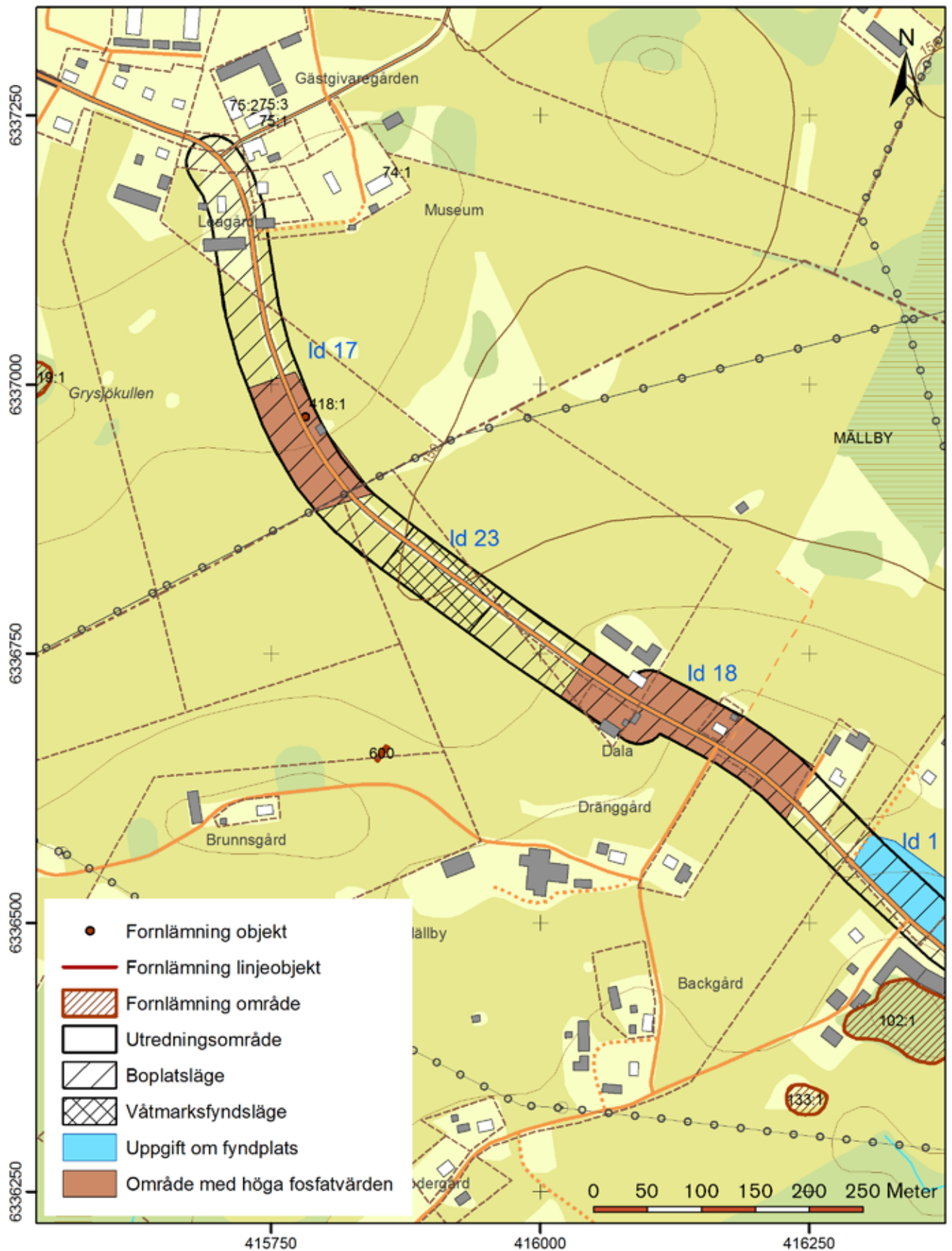
Objekt nr /RAÄ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Reftele 104:1 Bil 2:C	Gravfält	Gravfält, ca 50 x 40 meter stort (Ö-V), bestående av runda högar, 5-10 meter i diameter och 0,5-1,0 meter höga. Gravarna är övertorvade och några har gropar 1-1,5 meter i diameter och 0,3-0,4 meter djupa. Groparna är troligen plundringsgropar.	R	Berörs troligen ej
Reftele 574:1 Bil 2:C	Naturföremål/ Bildning med tradition	Stenformation kallad Drängesten	Uppgift om	Berörs ej
Id 3 Bil 2:C	Grav, rest av	Rest av hög? Bestående av en upphöjning, oregelbunden inom ett ca 12 meter stort område och 0,3 m hög. I södra delen finns resterna efter en kapad och bortschaktad hög inom ett ca 5 meter stort område och ca 2,5 meter högt. En jordkällare med kallmurat parti kring dörren är inbyggd i denna del av högen.	Bevakas	AU 2 om lämningen berörs
Reftele 118:1 Bil 2:C	Gravfält	Gravfält, 45 x 25 meter stort (NNÖ-SSV), bestående av 10 runda högar, 4-6 meter i diameter och 0,5-0,9 meter höga. Några av de övertorvade gravarna har plundringsgropar eller potatisgropar. I Ö kanten finns en källargrop och S om denna en terrassering. I Allvins beskrivning från 1846 antecknas att gravfältet bestod av 26 gravar.	R	Berörs troligen ej
Reftele 295:1 Bil 2:C	Lägenhetsbebyggelse	Plats för torpet Nybygget. I dag finns inga synliga lämningar efter torpet.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 469:1-2 Bil 2:C	Fyndplats	1) Fyndplats för en skära av flinta, påträffas vid jordbruksarbete. 2) Fyndplats för ett bryne av gråaktig sandsten, 78 x 30 x 20 mm med släta sidor. Upphittad på gården. Fynden är boplatssindikerande.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 296:1 Bil 2:C	Lägenhetsbebyggelse	Plats för torpet Källedal. Inga synliga lämningar finns efter torpet i dag	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 473:1-2 Bil 2:C	Fyndplats	a) Fyndplats för 2 avslag, 20-22 millimeter av mörk ljusgrå, flammig flinta och ett avslag av kvarts. b) Fyndplats för 1 tresidigt avslag av mörk flinta, 37 x 23 x 4 millimeter. Möjligen ett stickelämne.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 471:1 Bil 2:C	Boplat	Stenåldersboplat av okänd utsträckning. Inom en yta av ca 50 x 10 meter (N-S) förekommer slagen flinta i mycket måttlig omfattning. Inom området har hittats fem bitar av flinta och två bitar kvarts, varav ett troligen ett skrapämne.	R	Berörs troligen ej
Reftele 297:1 Bil 2:C	Lägenhetsbebyggelse	Plats för sentida soldattorpstället. Klingabo Inga synliga lämningar finns.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 470:1 Bil 2:C	Fyndplats	Fyndplats för 1 avslag med egg av ljus-mörkgrå flinta, 36 x 17 x 4 millimeter och en bit vit kvarts.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 468:1 Bil 2:C	Fyndplats	Fyndplats för 1 avslag av ljusgråflammig flinta 37 x 30 x 9 millimeter med skarpa kanter och spår av bearbetning.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 514:1 Bil 2:C	Träindustri	Plats för borttagen stockhyvel, anvisad av T. Hellroth 1974. Inga synliga lämningar finns.	Uppgift om	Berörs troligen ej
Reftele 513:1-2 Utanför karta	Färdväg	1) Hålväg, 60 meter lång, 1-1,25 meter bred och 0,2-0,4 meter djup. 2) Hålväg, 25 m meter lång (NÖ-SV), 0,7-1,5 meter bred och 0,2-0,3 meter djup.	Bevakas	Berörs troligen ej
Reftele 299:1 Utanför karta	Lägenhetsbebyggelse	Plats för torpet Kråkeberget ca 1812-1880. Inga synliga lämningar finns.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Reftele 298:1 Bil 2:C-D	Lägenhetsbebyggelse	Plats för torpet Lakabo. Inga synliga lämningar finns.	ÖKHL	Berörs troligen ej

Objekt nr /RAÅ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Reftele 535:1 Bil 2:D	Fyndplats	Fyndplats för mikrospå och avslag av flinta och kvarts.	Bevakas	AU 2 om berörs
Reftele 536:1 Bil 2:D	Boplats	Stenåldersboplats, utsträckning ca 60 x 10 m (N-S). Slagen flinta förekommer längs hela sträckan, tätare i södra delen. 10 avslag, pilspetsar och spån av flinta har tillvaratagits.	R	FU
Reftele 465:1-3 Bil 2:D	Boplats	1) Stenåldersboplats, ca 75 x 30 meter (ÖNÖ-VSV). Inom denna yta finns rikligt med slagen flinta. 2) Slaggförekommst, ca 40 x 25 meter (ÖNÖ-VSV). Inom ytan förekommer gott om slaggbitar 0,4-0,1 meter stora, mestadels brungråa, tunga, flutna och blåsiga. Ca 70 meter NV om 2 år: 3) Fyndplats för ett fragment av enkel skafthålsyxa som förvaras på gården Ryden.	R	Berörs troligen ej
Reftele 141:1-2 Bil 2:D	1) Gravfält 2) Fyndplats	1) Gravfält, rest av. Skall enligt äldre uppgifter ha bestått av "tvenne ättekullar, 2 meter höga och 16 meter i diameter. Strax V därom är fem runda stenstättningar med vardera fem klumpstenar, troligen domarringar". I dag återstår endast: Domarring, 7 meter i diameter, bestående av fem stenar. 2) Fyndplats för slagen, brungrå flinta. förvaras på gården Ryden.	1) R 2) ÖKHL	AU 2/ FU om berörs
Id 4 Bil 2:D	Stenmur	Ca 30 meter lång, 0,8 meter hög och 0,3 m bred. Enradig och snyggt byggd.	ÖKHL	Hänsyn
Reftele 482:1 Bil 2:D	Boplats	Stenåldersboplats av okänd utsträckning. Inom en yta om 15-20 meter förekommer slagen flinta och slagen ljusvit kvarts. Fynden förvaras på gården Ryden.	R	FU
Reftele 142:1-2 Bil 2:D	Stensättning, hög uppgift om	1) Högliknande stensättning, rund, 7,5 meter i diameter och 0,3 meter hög. Övermossad fyllning med i ytan enstaka stenar 2) 4 meter V om nr 1 är 2 jordfasta block. Tveksam som fornlämning Uppgifter finns om ytterligare en grav i området där en jordbrukare år 1889 ansökt om att få anlägga en källare i en grav.	R	Berörs troligen ej
Reftele 324:1 Bil 2:D	Lägenhetsbebyggelse	Läget för torpet Knuttes. Inga synliga lämningar finns efter torpet Uppgift finns om att en stockbåt, en 5 meter lång, 1 meter bred och 0,25 meter hög "öxestock", skall ha hittats i området. Den skänktes av J. Eneström till Nordiska museet.	ÖKHL	Hänsyn AU 2
Id 5 Bil 2:D	Grindstolpe	1,3 meter hög och 0,4 meter bred, 0,3 meter tjock. Med hänganordning av järn.	ÖKHL	Hänsyn
Id 6 Bil 2:D	Röjningsröse	1 meter i diameter och 0,1 meter hög.	ÖKHL	Hänsyn
Reftele 304:1 Bil 2:E	Fyndplats	Fyndplats för avslag av flinta. Fyndet är boplatsindikerande	ÖKHL Bevakning föreslås	Hänsyn
Ås 213:1 Bil 2:E	Sammanförda lämningar	Område med förhöjningar, inom ett 50 x 30 meter stort område (Ö-V) troligen fornlämningsliknande naturbildningar.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Ås 227:1 Bil 2:F	Sammanförda lämningar	Hällkistor, plats för. Enligt topografisk litteratur har 2 hällkistor påträffats åren 1821-1831. Spåren efter dessa är nu helt utplånade.	Bevakas	Berörs troligen ej
Id 7 Bil 2:G	Hög, rest av	Rest av hög, 11 x 18 meter stor (N-S) och 2,8 m hög. Åt väster är två jordkällare infällda i högen inom ett 8 meter långt område. Jordkällarna har kallmurade omfattningar kring dörröppningarna	R	AU 2, FU om berörs
Ås 226:1 Bil 2:F	Begravningsplats	Kolera/pestkyrkogård. I Hushållningssällskapets handlingar finns uppgifter om pestkyrkogård som senast begagnades 1710-1711. Platsen har utpekats av lokalbefolkningen.	Uppgift om	AU 2 om berörs
Ås 37:1 Bil 2:G	Gravfält	Gravfält 75 x 55 meter (NNV-SSV) bestående av 36 fornlämningar bestående av 27 högar, 7 runda stensättningar, 1 oval stensättning och 1 rest sten.	R	Berörs troligen ej

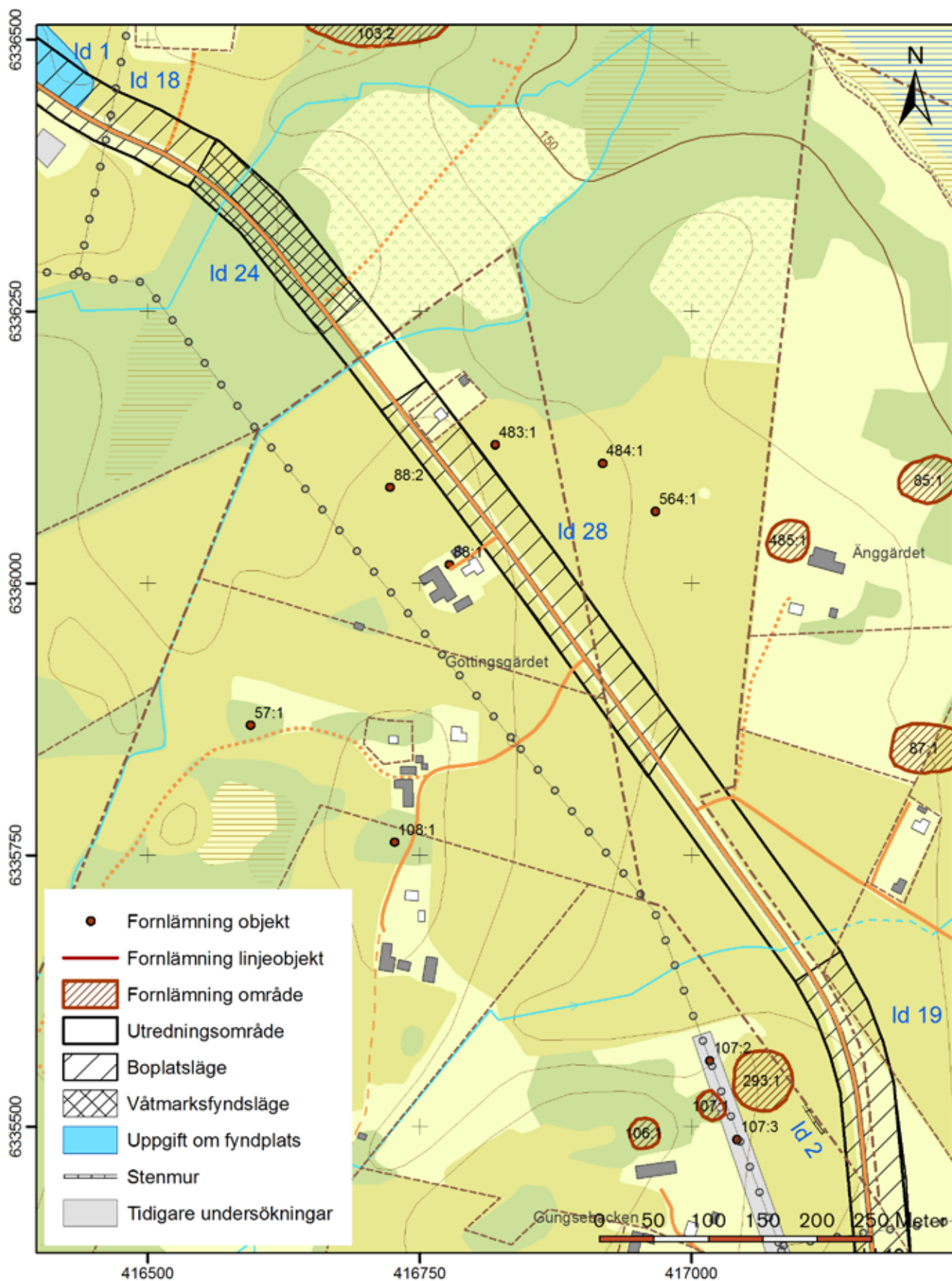
Objekt nr /RAÄ nr	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Ås 228:1 Bil 2:G	Vägmärke	Väghållningssten, flyttad från ursprunglig plats. Inskription i lågrelief på båda sidor. Stenen står inne i en utbyggnad på gården ås 8:1. Dittflyttad från Jälluntofta-Lillaryd.	ÖKHL	Berörs troligen ej
Ås 196:1 Bil 2:G	Fyndplats	Fyndplats för två avslag av ljusgrå flinta, påträffade 1983	ÖKHL	Berörs troligen ej
Ås 307:1 Bil 2:G	Väghållningssten	ÖVERFÖRD TILL RAÄ NR 235:2 ÅS SOCKEN	Uppgift om	Ingen åtgärd
Ås 221:1-2 Bil 2:G	Samlingsplats	1) Marknadsplats. Från 1856 hölls här marknader varje fredag på planen S om skolhuset i Ås. 2) Senare flyttades marknaden till andra sidan vägen och här hölls marknaden fram till år 1950. Inga spår efter verksamheten syns på platsen.	ÖKHL Bevakning föreslås	1) AU 2 2) Berörs ej
Ås 194:1 Bil 2:G	Sammanförda lämningar	Läge för hög. Troligen överodlad. 16 m i diameter och 0,6 meter hög. I ytan enstaka 0,05 meter stora stenar i ytan. Kan vara en naturlig kulle.	Uppgift om	AU 2 om berörs
Ås 197:1-2 Bil 2:G	Högar	1) 15 meter i diameter och 1,5 meter hög. Två mindre försänkningar i ytan. Kanterna är avschaktade och tilljämnade. 3 meter S om 1 är 2) Hög 11 meter i diameter och 1,3 meter hög, i mitten, en grop, 3 meter i diameter och intill 0,3 meter djup.	R	FU om berörs
Ås 229:1 Bil 2:G	Fyndplats	Fyndplats för spetsnackig bergartsyxa, hittad på 1970-talet. Förvaras hos markägare vid Ås 4:2.	ÖKHL	AU 2 om berörs
Ås 265:1 Bil 2:G-H	Lägenhetsbebyggelse	På platsen låg tidigare husgrunden till torpet Broen, av vilket inga spår återstår.	ÖKHL	Hänsyn
Id 8 Bil 2:H	Hålvägssystem	Inom ett 46 meter långt område (närmast N-S) finns två hålvägar 1) Ca 25 meter lång, 1,3 meter bred och 0,3 meter djup. 2) Ca 10 meter lång, 4 meter bred och 0,5 meter djup.	R	AU 2/FU om berörs
Ås 191:1 Bil 2:H	Gravfält	Gravfält plats för. Enligt Wilstadius, Djurclou, Allvin med flera fanns fram till 1870-talet ett gravfält med minst 24 högar i området. Det grävdes ut av L.F. Palmgren. Dock fanns två högar kvar som förstördes i samband med jordbruk på 1960-talet.	Bevakas	AU 2 om området berörs
Ås 225:1 Bil 2:H	Fyndplats	Fyndplats för tjocknackig bergartsyxa, vit till färgen och slipad. Påträffades på 1940-talet och förvaras i gården Karaby 4:22. I samma åker hittades i samband med inventeringen 1983 en mörkgrå flintabit. Fyndplatsen indikerar boplats.	Bevakas	AU 2
Ås 222:1 Bil 2:H	Fornlämningsliknande lämning	Område med förhöjningar, ca 70 x 25 meter, ca N-S. I området som består av sand är marken gropig och ojämn, flera försänkningar finns på platsen. Vid bortschaktning av sand 1983 påträffades ett kol- och sotlager. Enligt markägare har flera gravar tidigare funnits på gårdens ägor.	Bevakas	Berörs troligen ej
Ås 60:1 Bil 2:H	Hög	Rest av hög, ca 12 meter i diameter och 0,2-0,3 meter hög. Enstaka 0,2-0,4 meter stora stenar i ytan. En granhäck går rakt över högen, som enligt människor i bygden skall ha varit mycket större innan delar av högen bortschaktade.	R	Berörs troligen ej
Ås 41:1 Bil 2:H	Hög	Rest av hög. Förhöjningen är nu 23 meter i diameter och 0,3-1,7 meter hög. Talrika stenar i ytan 0,2-0,4 meter stora. Östra delen av högen har omgjorts till källare.	R	Berörs troligen ej
Ås 220:1-2 Bil 2:I	Fyndplats	1) Plats för borttagen hög enligt topografisk antikvarisk litteratur och ortsbefolkning. I området skall även en gård ha funnits som avhystes i samband med kyrkobygget år 1869. Ca 50 m NNV om 1 är: 2) Fyndplats för keramik, flinta och en slaggbit. Fynden gjordes i samband med en arkeologisk utredning år 1996. Höguppgiften och fynden är boplatsindikerande.	ÖKHL Bevakning föreslås	AU 2 om berörs
Ås 93:1 Bil 2:I	Fyndsamling	Lösfyndsamling bestående av 3 spånkrapor, 1 spånkniv, 1 spetsnackig tväryxa av flinta och 1 hängsmycke av skiffer, 1 trindyxa av bergart samt en skafthålsyxa. Alla föremål utom skafthålsyxan har hittats på gården Ås 5:2 vid markeringen för raä 93. Föremålen skall ha hittats för "länge sedan." Fynden är boplatsindikerande.	ÖKHL Bevakning föreslås	AU 2
Ås 94:1 Bil 2:I	Fyndplats	Lösfynd av flintkniv som hittades för "länge sedan", men den är bortskänkt och ingen vet var den finns. Man vet ej heller var fyndplatsen är.	ÖKHL	

Objekt nr /RAÅ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Id 9 Bil 2:I-J	Fornlämningsliknande lämning	Högliknande lämning, oregelbunden till rund, ca 7 meter stor. Spillsten efter täktverksamhet i ytan.		Ingen åtgärd
Ås 269:1 Bil 2:I-J	Fyndplats	Fyndplats för 1 litet avslag av ljusgrå flinta, 17 x 10 x 4 millimeter med vass långsida. Fyndet är boplatssindikerande.	Bevakas	AU 2 om berörs
Ås 49:1-4 Bil 2:J	Högar, hållristningar	1) Hög, oregelbunden, 14 meter i diameter och 0,5 meter hög. Fornlämningen är söndertrasad av täkt. 30 meter S om 1 är 2) Hög ? oregelbundet rund, 10 meter i diameter och 0,6 meter hög. I västra kanten är ett 1,5 meter stort block. Fornlämningens yta är ojämn och gropig. 3) Skålgropsförekomst på block. Inom ett 1,2 x 0,42 meter stort område 4) Skålgropar, 0,06-0,07 meter i diameter och 0,025 meter djupa. Möjligen finns även en påbörjad skålgrop. enligt uppgift skall skålgroparna vara gjorda i början på 1900-talet. Gravarna är boplatssindikerande.	R	FU om berörs
Id 10 Bil 2:J	Röjningsröse	1 meter i diameter och 0,1 högt. Otydlig lämning	ÖKHL	Hänsyn
Id 11 Bil 2:J	Stenmur	Ca 25 meter lång, 0,3-0,6 meter hög, 0,6-1,2 meter bred. Stenmuren är sladdrigt upplagt och förefaller tämligen recent.	ÖKHL	Hänsyn
Id 12 Bil 2:J	Grindstople	Grindstolpe av sten 0,9 meter hög, 0,35 meter bred och lika tjock. Med hänganordning för grind i järn	ÖKHL	Hänsyn
Id 13 Bil 2:J	Stenmur	Ca 72 meter lång, 0,4-1,1 meter hög och 0,5-0,8 meter bred. På muren och mellan mur och väg växer ädellövträd med spår av hamling.	ÖKHL	Hänsyn
Id 14 Bil 2:J	Grindstolpe	Grindstolpe av sten, 1,2 meter hög, 0,2-0,5 bred och ca 20 cm tjock	ÖKHL	Hänsyn
Ås 35:1 Bil 2:J	Hög	Hög, 13,5 meter i diameter och 1,7 meter hög. Enstaka 0,1-0,3 meter stora stenar i ytan. Tendens till avplanad topp. I mitten, grop 2 x 1 meter stor och 0,5 meter djup. Högen är skadad genom täkter.	R	FU om berörs
Id 15 Bil 2:J	Stenmur	Ca 55 meter lång och av varierande höjd och bredd. Recent	ÖKHL	Hänsyn
Ås 48:1 Bil 2:J	Stensättning	Stensättning, närmast rund, 10 meter i diameter och 0,3 meter hög med i ytan talrika 0,2-0,4 meter stora stenar. Ytan är ojämn och gropig med grop i mitten, 3,5 meter i diameter och 0,2 meter djup.	R	FU om berörs
Id 16 Bil 2:J	Övrig lämning	Rektangulär formation, 3 x 1,5 meter lång och 0,2 meter hög av 0,1-0,3 meter stora stenar. Troligen recent.	Bevakas	AU 2 om berörs
Ås 87:1 Bil 2:J	Vägmärke	1) Milstolpe av gjutjärn, rödmålad med inskription i högre relief. 2) Troligen ursprunglig plats för milstenen vid den äldre landsvägen.	R	FU
Id 17 Bil 2:A	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 18 Bil 2:A-B	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 19 Bil 2:B-C	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 20 Bil 2:E	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 21 Bil 2:F-G	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 22 Bil 2:J	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 23 Bil 2:A	Våtmarksfyndsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 24 Bil 2:B	Våtmarksfyndsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2

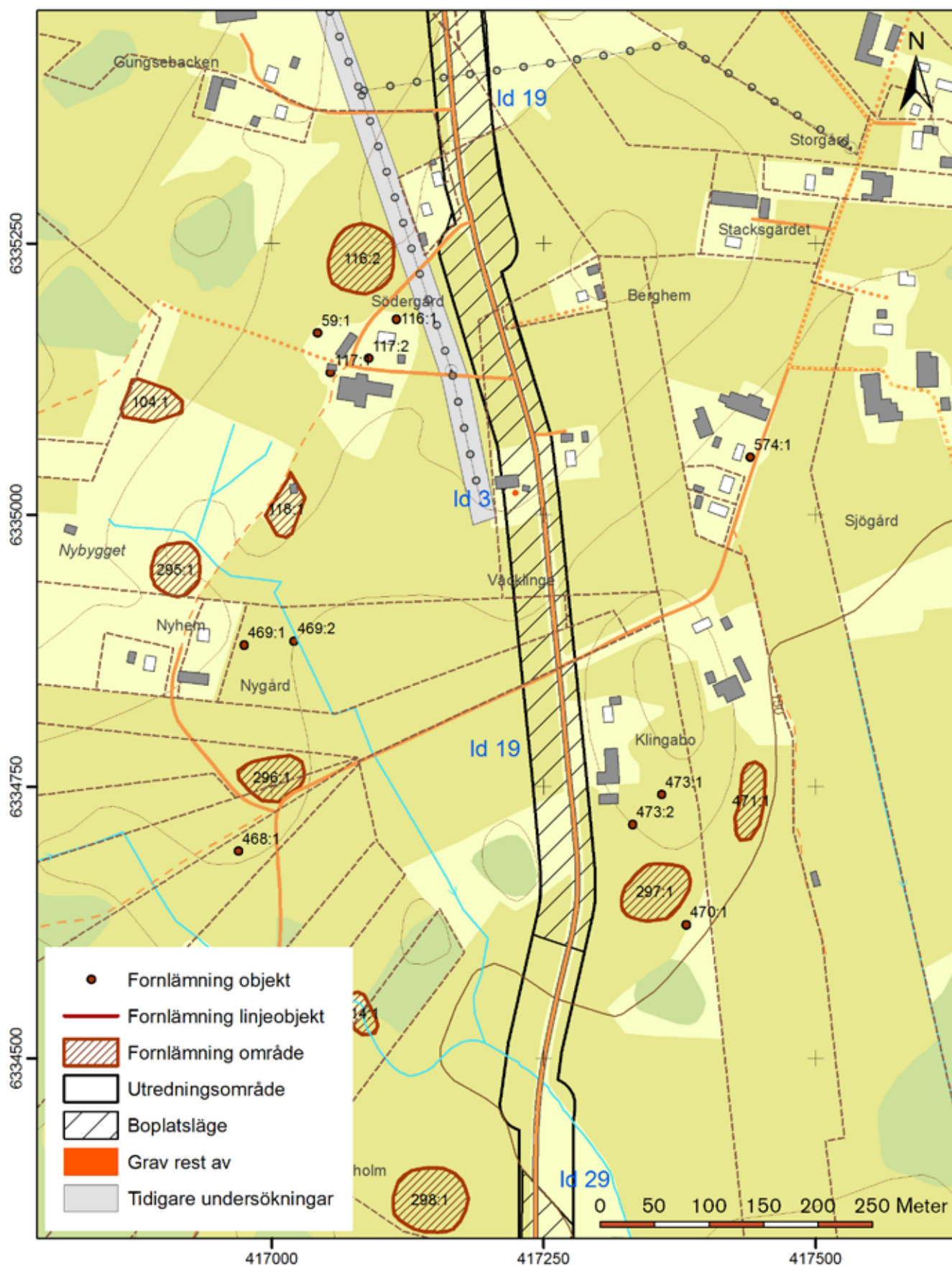
Objekt nr /RAÄ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Id 25 Bil 2:D-E	Våtmarksfyndsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 26 Bil 2:F	Våtmarksfyndsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 27 Bil 2:J	Våtmarksfyndsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 28 Bil 2:B	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 29 Bil 2C-D	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 30 Bil 2:G	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 31 Bil 2:H	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 32 Bil 2:I-J	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2
Id 33 Bil 2:H-I	Boplatsläge	Endast markerat inom utredningsområdet.		AU 2

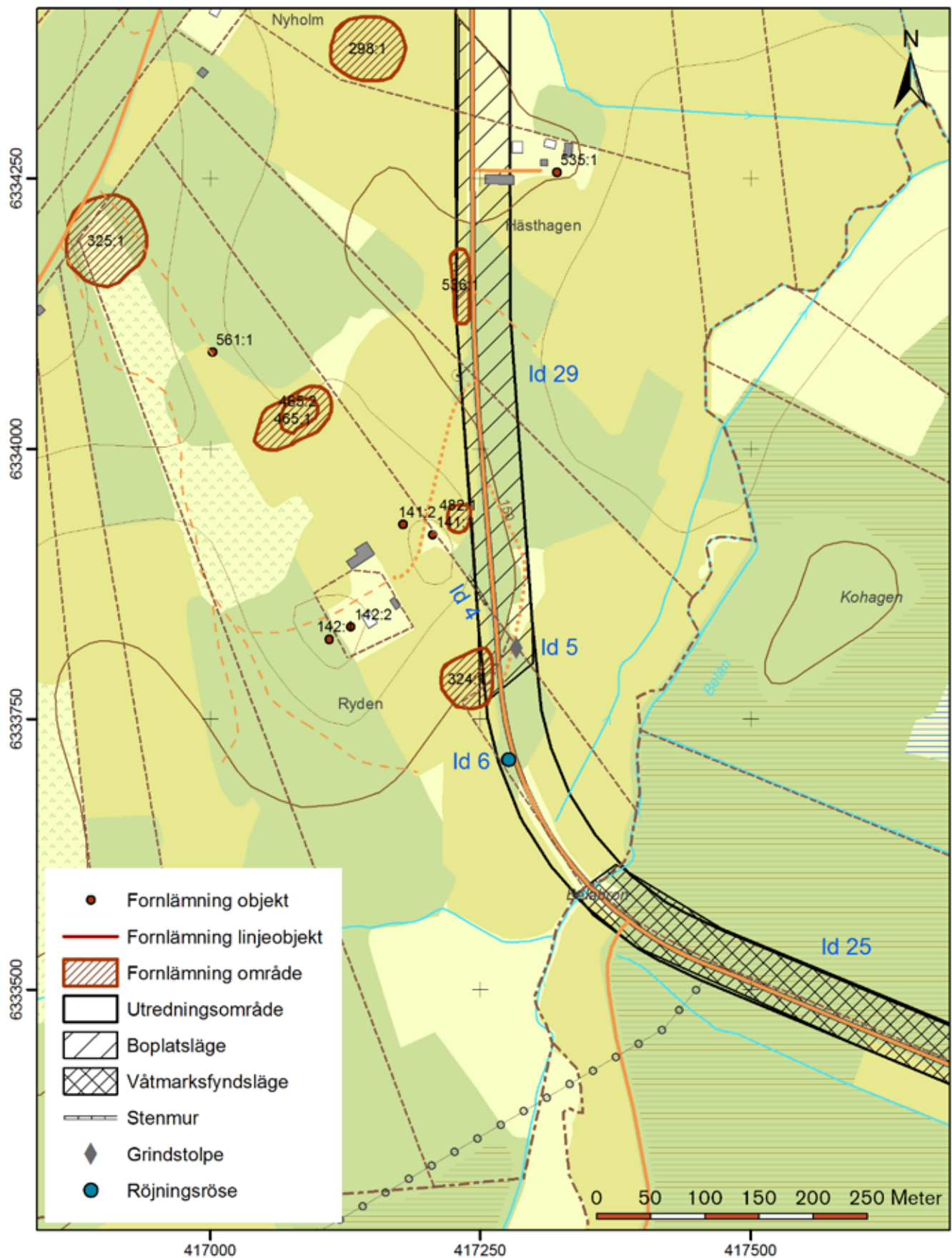
Figur A. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

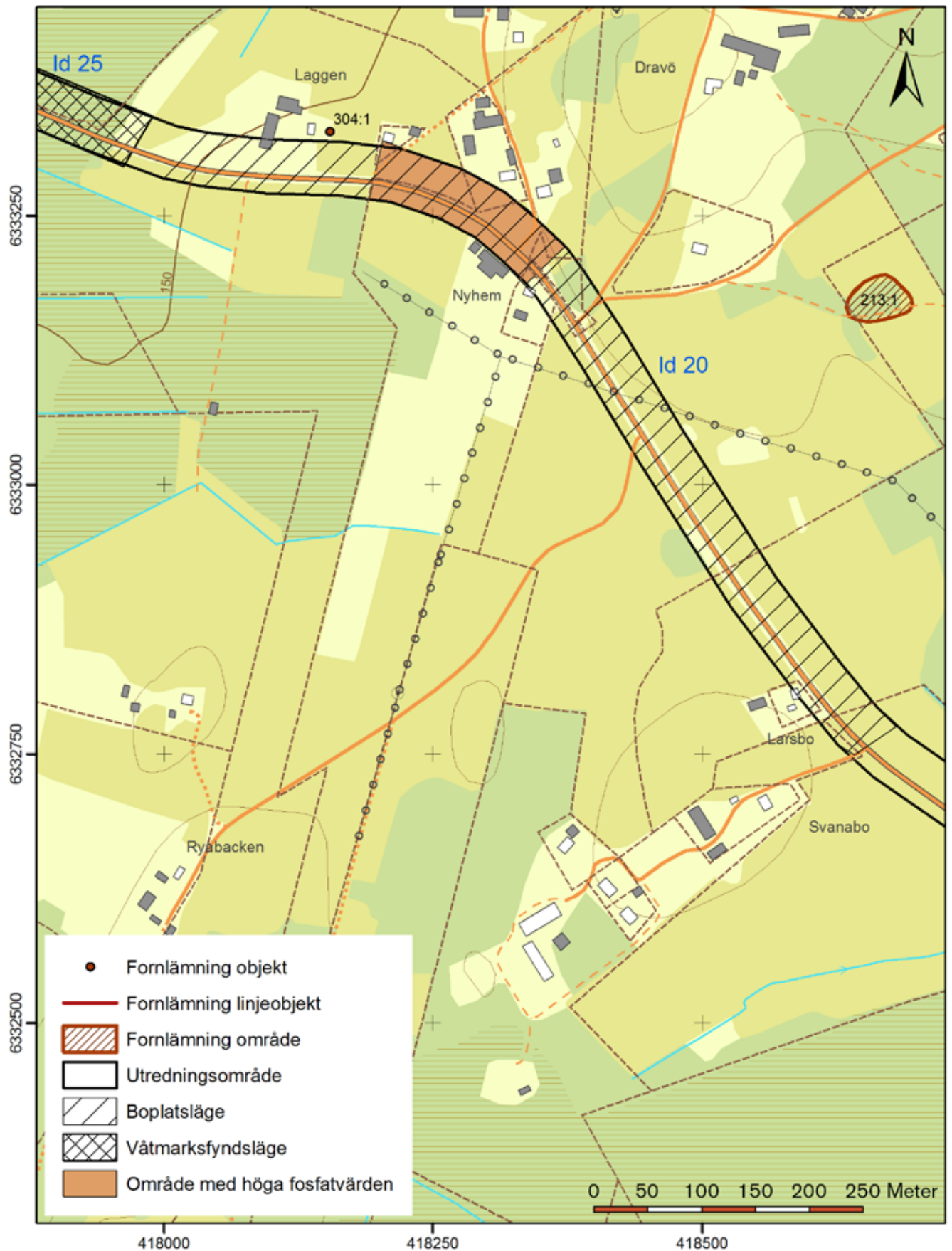
Figur B. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

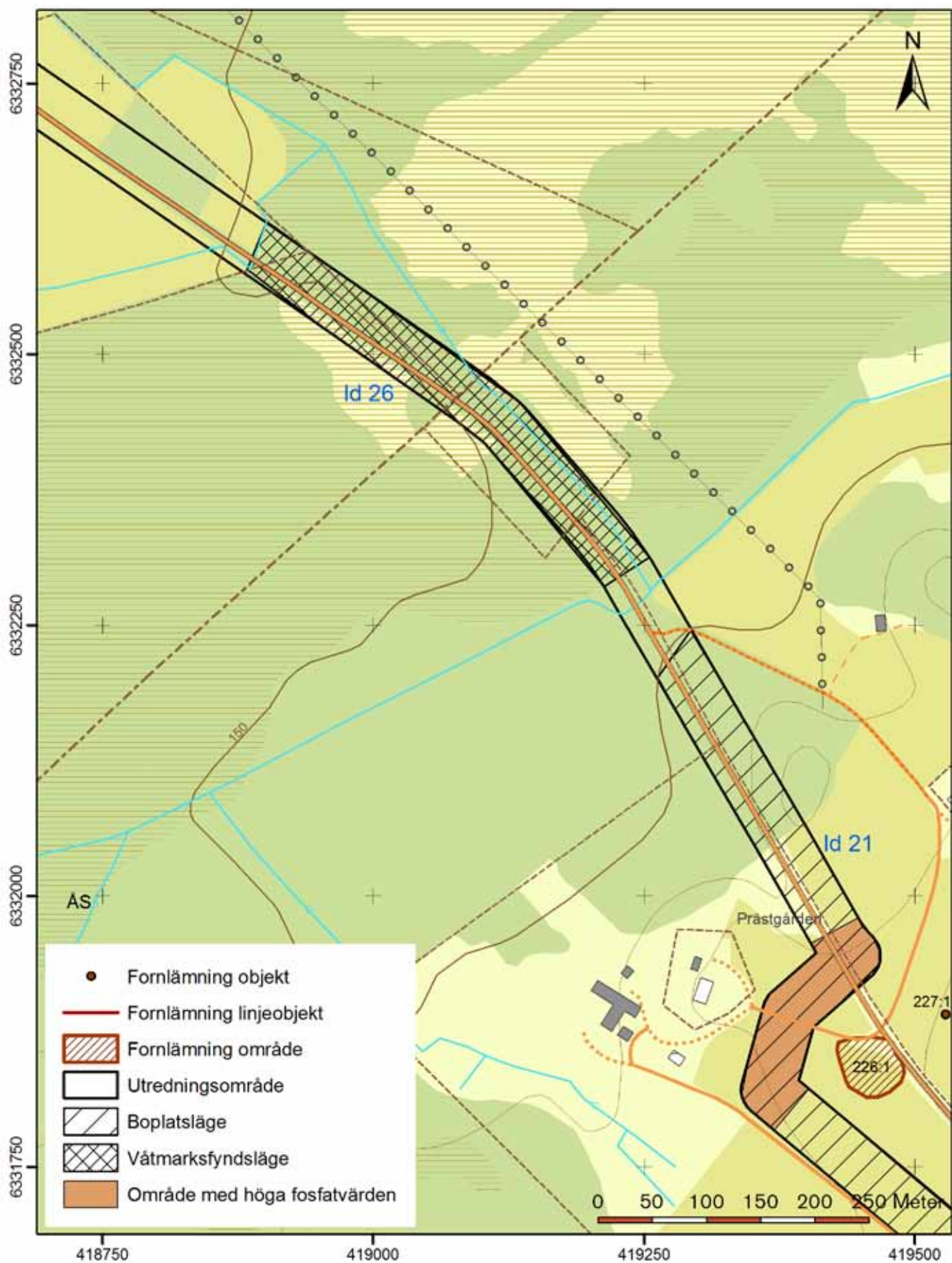
Figur C. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

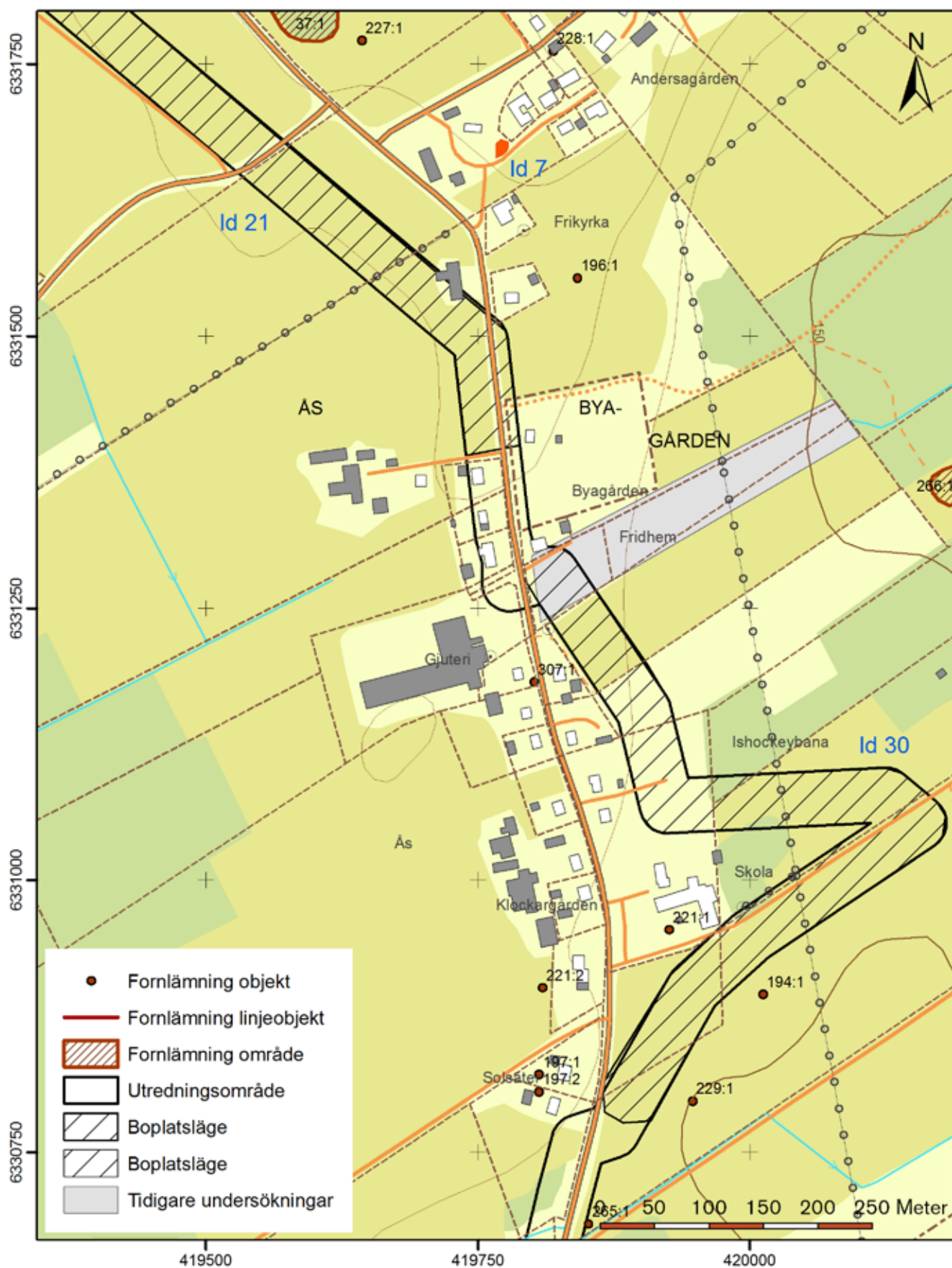
Figur D. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

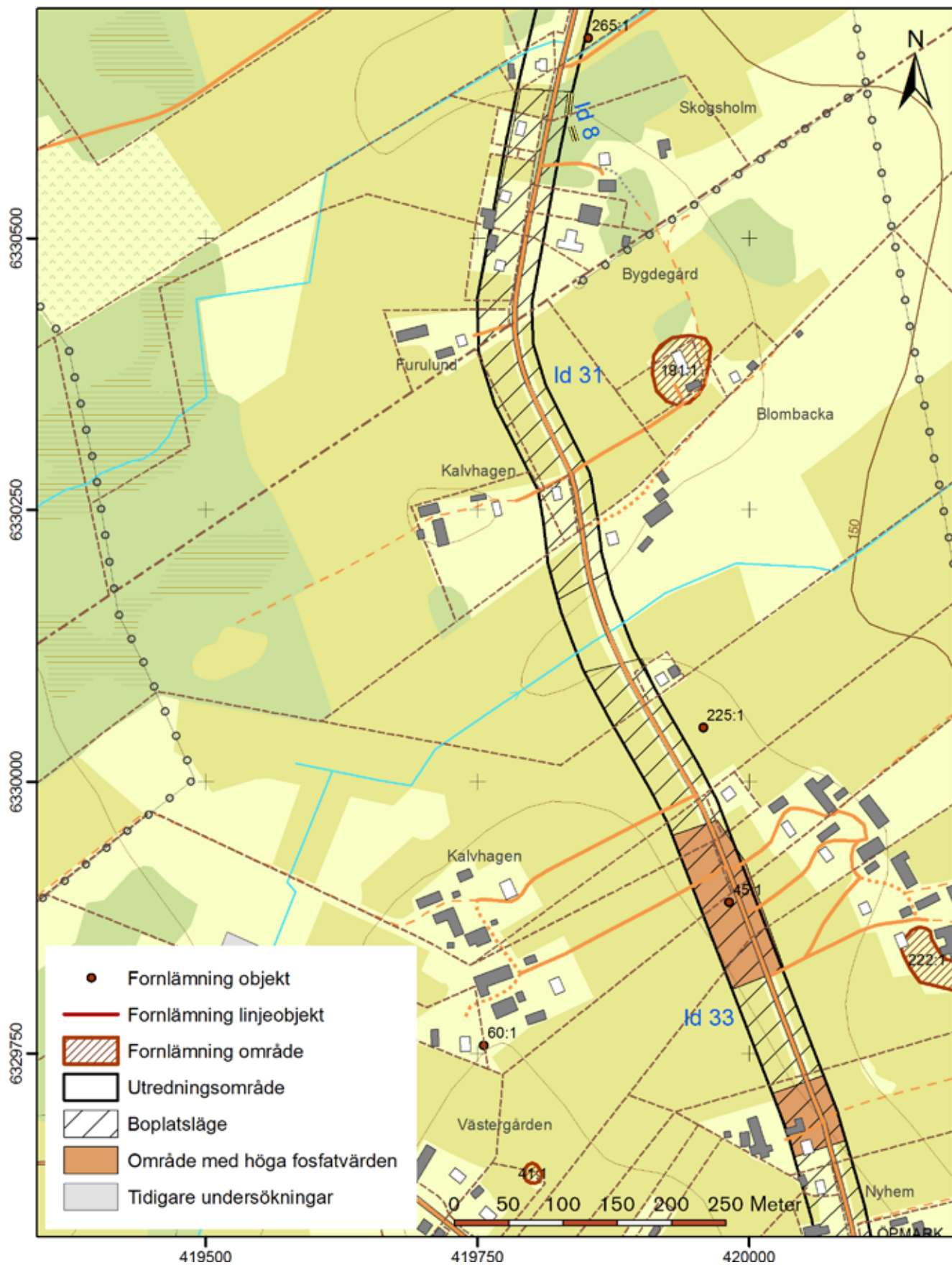
Figur E. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

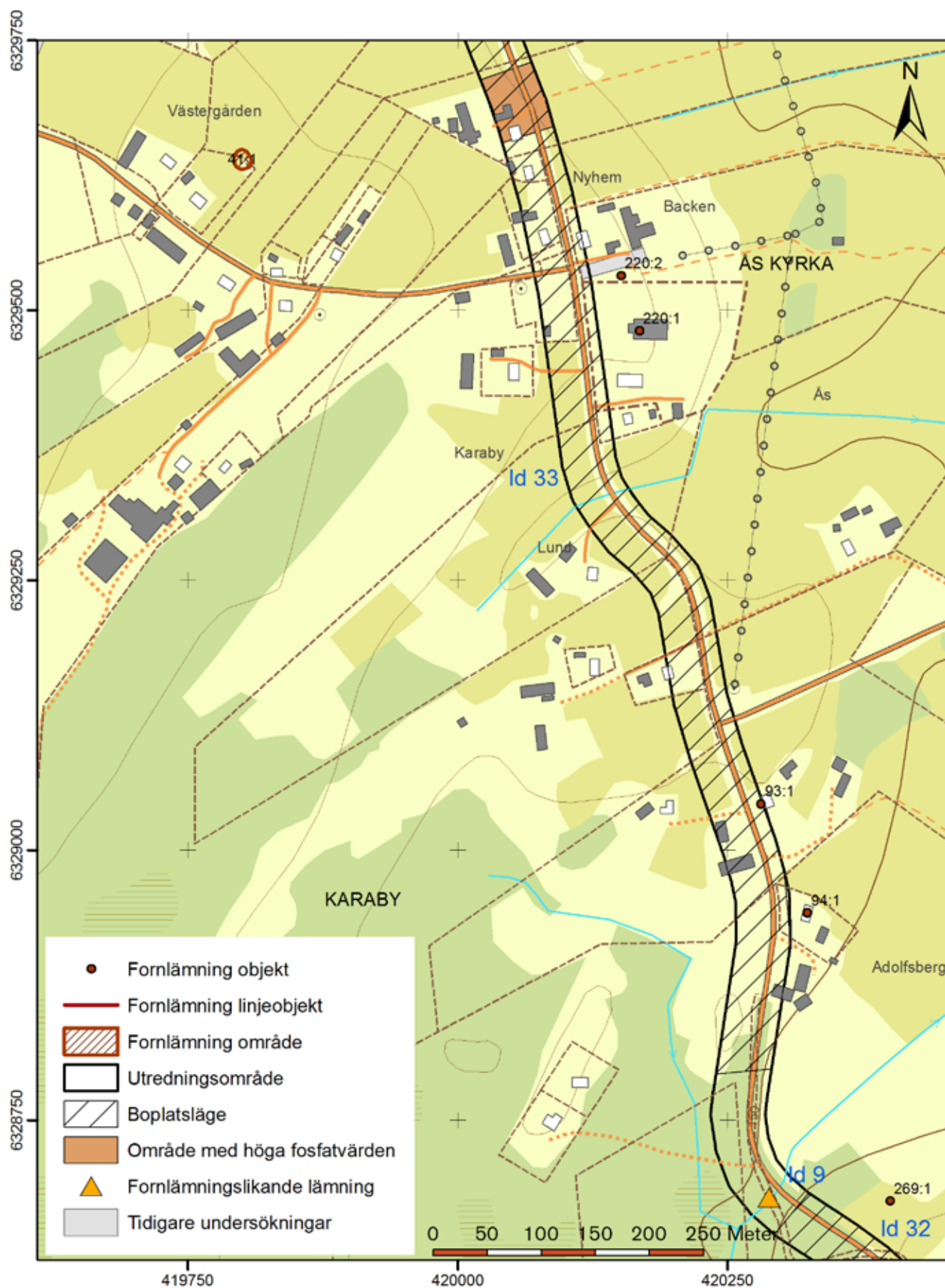
Figur F. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

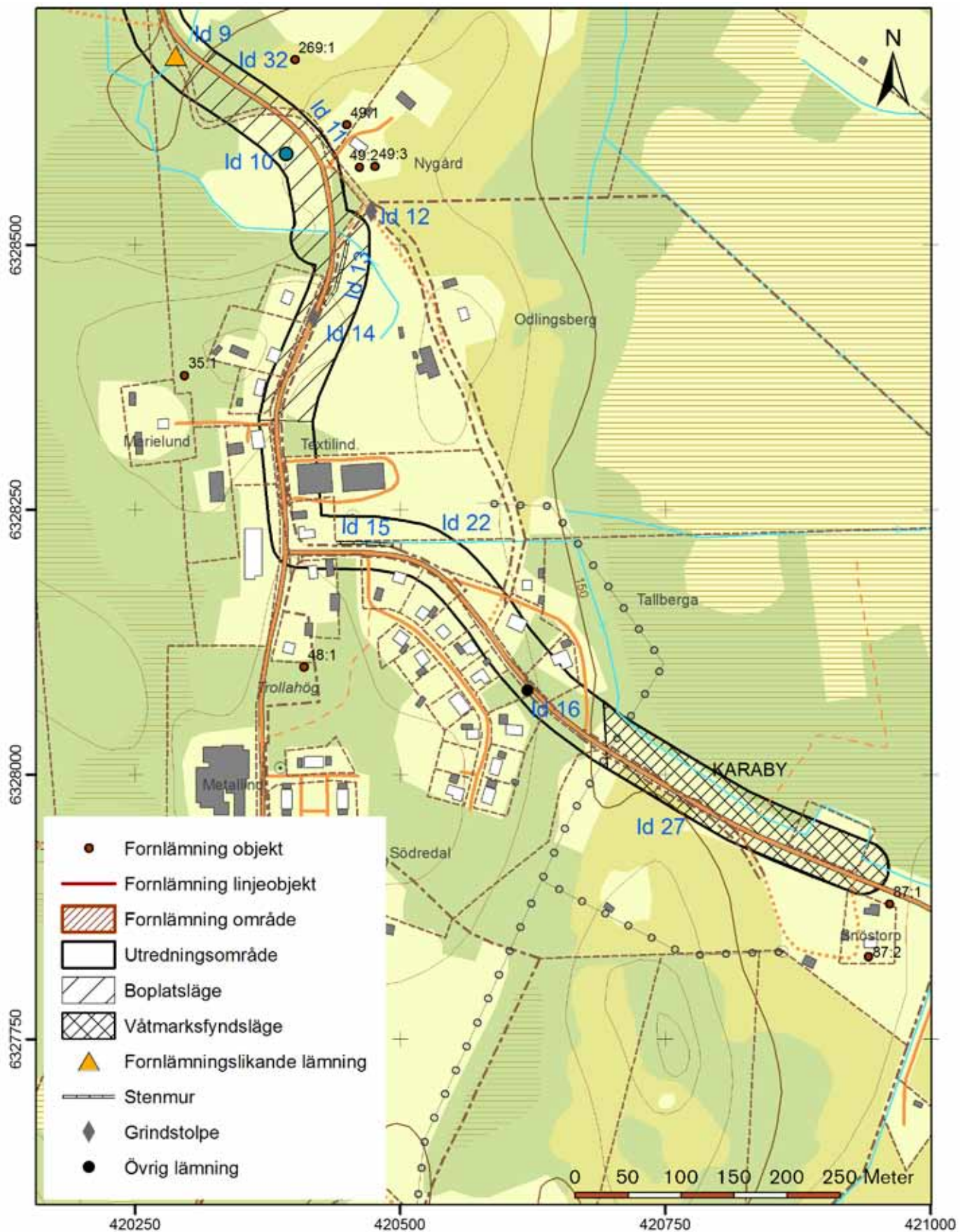
Figur G. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

Figur H. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

Figur I. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

Figur J. Tidigare kända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar belägna upp till 300 meter från utredningsområdet. Nyupptäckta lämningar markeras med Id-nr. Skala 1:5000.

Längs med väg 153 mellan Reftele och Tällbergs planeras för ny vatten- och avloppsledning. Bygden som utredningsområdet går igenom är en av de fornlämningsrikaste i Jönköpings län. Boplatser från stenålder och gravar från brons- och järnålder berättar om ett område som varit attraktivt för bosättning och odling under flera tusen år. Dessa aktiviteter sätter spår. Just inom utredningsområdet är de synliga spåren få, men under matjordslagret kan lämningar efter hus, eldstäder och aktivitetsytor finnas. Därför är föreliggande etapp 1-utredning endast ett steg på vägen mot att fastställa vilka spår efter förhistorisk och historisk verksamhet som kan finnas inom utredningsområdet.